
Foto regio Drechtsteden

Afdruk 2011

Atlas voor gemeenten
Postbus 9627
3506 GP UTRECHT
T 030 2656438
F 030 2656439
E info@atlasvoorgemeenten.nl
I www.atlasvoorgemeenten.nl

© Atlas voor gemeenten, Utrecht, 2012

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Foto regio Drechtsteden

Afdruk 2011

Inhoud

Samenvatting en conclusies	7
Inleiding: Wat is een Regiofoto?	11
1 Stad, ommeland en benchmarks	17
2 Overlast en onveiligheid	21
2.1 Aard van de problemen	21
2.2 Achtergronden van de problemen	26
3 Werkloosheid	33
3.1 Aard van de werkloosheid	33
3.2 Achtergronden van werkloosheid	37
4 Economie	45
4.1 Aard van de economische situatie	45
4.2 Achtergronden van werkgelegenheidsgroei	49
5 Bevolkingssamenstelling	53
5.1 Aard van de bevolkingssamenstelling	53
5.2 Achtergronden van de bevolkingssamenstelling	57
6 Woonomgeving	63
7 Bijlage: beschrijving van de indicatoren	69
7.1 Leefbaarheid	69
7.2 Arbeidsparticipatie	72
7.3 Economie	75
7.4 Bevolkingssamenstelling	77
7.5 Woonklimaat	80

Foto regio Drechtsteden, afdruk 2011 [Atlas voor gemeenten]

Samenvatting en conclusies

Deze foto van de regio Drechtsteden (de REGIOFOTO) biedt inzicht in hoe Dordrecht, de gemeenten in het ommeland van Dordrecht en de stadsregio Drechtsteden als geheel presteren ten opzichte van het gemiddelde van vergelijkbare stedelijke regio's in Nederland.

Om dat doel te bereiken zijn de Drechtsteden vergeleken met andere regio's op het gebied van overlast & onveiligheid, arbeidsparticipatie, economie, bevolking, aantrekkingskracht en woonklimaat. Daarnaast is er in deze REGIOFOTO inzicht gegeven in de factoren die de relatieve scores van de regio Drechtsteden op deze thema's verklaren. Inzicht in die factoren biedt aanknopingspunten voor beleid: op welke aspecten kan het beste worden ingezet om de prestaties van de stadsregio op de verschillende thema's te verbeteren?

De basis voor de REGIOFOTO vormt het ANALYSEMODEL VOOR DE STAD. De in dat theoretische model veronderstelde verbanden tussen de verschillende kenmerken van stedelijke gebieden zijn voor Nederland empirisch getoetst, zowel voor steden als – in het kader van de ontwikkeling van de REGIOFOTO – voor de ommelanden van die steden.

De uitkomsten uit dat onderzoek laten zien dat de mate waarin stedelijke gebieden kampen met overlast en onveiligheid te maken heeft met een complexe combinatie van factoren, zoals de kwaliteit van de woonomgeving, de samenstelling en sociaal-economische positie van de bevolking en de geografische ligging. Vooral regio's die een combinatie hebben van enerzijds een economisch kansrijke omgeving en anderzijds een hoge werkloosheid blijken veel problemen te kennen.

De aantrekkingskracht van een stedelijke regio op kansrijke bevolkingsgroepen is volgens de uitkomsten van het onderzoek afhankelijk van de kwaliteit van de woningen, de mate van overlast en onveiligheid in de woonomgeving, het voorzieningenniveau en de economische kansen en de natuurlijke kwaliteiten die de omgeving de stad biedt.

De aantrekkingskracht van het ommeland heeft vooral te maken met de kenmerken van de woningvoorraad en de woonomgeving, én met de nabijheid van een stad met veel (culturele) voorzieningen. De economische

kansen in stedelijke gebieden zijn op hun beurt weer afhankelijk van de samenstelling van de bevolking, de sectorale structuur en de mate van agglomeratie.

De genoemde kansen en problemen zijn kenmerkend voor stedelijke gebieden, maar tussen stedelijke gebieden zijn er grote verschillen. Om die reden is er niet één recept om problemen mee op te lossen en kansen mee te helpen verzilveren. Het optimale beleidsrecept zal per regio verschillen. Om dat recept zo goed mogelijk te kunnen afstemmen op de specifieke situatie, is kennis van lokale en regionale omstandigheden het startpunt. De REGIOFOTO kan daarbij behulpzaam zijn.

Uit deze REGIOFOTO blijkt dat vooral het woonklimaat in de Drechtsteden minder gunstig is dan in de stadsregio's waarmee de Drechtsteden vergeleken zijn. De aantrekkingskracht van de Drechtsteden op verhuizende huishoudens is minder groot dan die van andere stedelijke regio's. En ook met de leefbaarheid in de directe woonomgeving is het minder gunstig gesteld dan elders.

Economisch scoren de Drechtsteden op of iets boven het gemiddelde van de andere stedelijke regio's. De groei van de werkgelegenheid bevindt zich de laatste jaren ongeveer op dat gemiddelde en de langdurige werkloosheid is in de Drechtsteden zelfs fors lager dan elders. Maar de jeugdwerkloosheid is juist weer hoger dan in andere stedelijke regio's.

Jeugdproblematiek moet als een belangrijk aandachtspunt voor de Drechtsteden worden beschouwd. Want niet alleen is de jeugdwerkloosheid in de Drechtsteden relatief hoog, ook leefbaarheidsproblemen die veelal met jongeren te maken hebben, zoals overlast van jongeren en vandalisme, komen in de Drechtsteden vaker voor dan elders.

Dat een regionale aanpak hierbij zijn vruchten af zou kunnen werpen blijkt wel uit de analyse van de achtergronden van de langdurige werkloosheid in de Drechtsteden. Die langdurige werkloosheid was in tegenstelling tot de jeugdwerkloosheid zoals gezegd lager dan gemiddeld in de andere stadsregio's, hetgeen mogelijk kan worden toegeschreven aan succesvol (regionaal) arbeidsmarktbeleid.

Tot slot blijft ook de aantrekkingskracht van de Drechtsteden op verhuizende huishoudens een aandachtspunt. Zeker in een tijd waarin de bevolkingsgroei stagneert, waardoor niet elk huis meer automatisch gevuld zal zijn, is een gunstige concurrentiepositie op de woningmarkt van groot belang voor de (economische) vitaliteit van een regio.

De aantrekkingskracht van de Drechtsteden in totaliteit is lager dan de gemiddelde aantrekkingskracht van de overige stedelijke regio's in Nederland. Weliswaar is de ligging van de Drechtsteden relatief gunstig, wat leidt tot relatief veel beschikbare banen voor de (potentiële) inwoners van de Drechtsteden, maar de kwaliteit van de woningvoorraad, de leefbaarheid in de woonomgeving, en het stedelijke voorzieningenniveau zijn benedengemiddeld. Daardoor is ook de totale aantrekkingskracht van de Drechtsteden op verhuizende huishoudens lager dan gemiddeld.

In die zin profiteren de gemeenten in de regio dus onvoldoende – of in ieder geval minder dan andere stedelijke regio's – van de aanwezigheid van een aantrekkelijke centrumstad. En zo'n aantrekkelijke centrumstad met een royaal en goed bereikbaar aanbod aan stedelijke voorzieningen is cruciaal voor de concurrentiepositie van dergelijke gemeenten op de woningmarkt.

Ook de kwaliteit van de woningvoorraad in de Drechtsteden verdient aandacht. Juist nu veel woningbouwprojecten in andere regio's stil liggen is er een kans voor de Drechtsteden om kwalitatieve woonmilieus aan de voorraad toe te voegen – en daarbij enerzijds te profiteren van de historische binnenstad in Dordrecht en anderzijds van de natuurlijke omgeving in de rest van de Drechtsteden – en daarmee de concurrentiepositie van de Drechtsteden op de woningmarkt te versterken.

Foto regio Drechtsteden, afdruk 2011 [Atlas voor gemeenten]

Inleiding: Wat is een Regiofoto?

Steden hebben te maken met kansen en problemen die specifiek zijn voor een stad. Zo biedt een stad over het algemeen meer economische kansen en meer voorzieningen dan niet-verstedelijkt gebied. Maar steden hebben vaak ook te maken met meer sociaal-economische achterstanden en leefbaarheidsproblemen.

Het ommeland van een stad profiteert van de kansen die een stad biedt. Zo maken de inwoners van dat ommeland gebruik van het werk en de voorzieningen in de naburige stad, zonder dat ze te maken hebben met de nadelen van de grote stad. Aan de andere kant kan de stad ook weer profiteren van het ommeland, bijvoorbeeld van de daar aanwezige natuur, de koopkracht en het arbeidspotentieel.

De REGIOFOTO geeft antwoord op de vraag of en in welke mate het ommeland van Dordrecht bijdraagt aan de positie van de stad, en omgekeerd: wat de stad betekent voor het ommeland. Daarnaast worden de scores van de stad Dordrecht, die van het afhankelijke ommeland, en die van de regio Drechtsteden in totaliteit, vergeleken met het gemiddelde van de andere stedelijke regio's.

Alvorens in de hoofdstukken 2 tot en met 6 tot die vergelijking over te gaan wordt in deze inleiding eerst het wetenschappelijke fundament onder die vergelijking besproken, en wordt de werking van de REGIOFOTO verder uitgelegd.

Wetenschappelijke fundering

De basis voor de REGIOFOTO vormt het analysemodel dat op de volgende pagina schematisch is weergegeven. De in dat theoretische model veronderstelde verbanden tussen de verschillende kenmerken van stedelijke gebieden zijn voor Nederland empirisch getoetst, zowel voor steden,¹ als voor de ommelanden van die steden. Met de pijlen tussen de blokken in het schema is aangegeven welke kenmerken van steden op welke wijze met elkaar samenhangen. Zo is de arbeidsparticipatie afhankelijk van de vraagkant (de pijl van Economie naar Arbeidsparticipatie) en van de aanbodkant (de pijl van Bevolkingssamenstelling naar Arbeidsparticipatie)

¹ G.A. Marlet, M. Bosker, C.M.C.M. van Woerkens, 2008: De schaal van de stad. Stadsspecifieke kansen en problemen, en de schaal waarop ze spelen (Atlas voor gemeenten, Utrecht).

van de arbeidsmarkt. Die bevolkingssamenstelling is weer afhankelijk van de bereikbaarheid van werk vanuit de woonlocaties in de stad (de pijl van Economie naar Bevolkingssamenstelling) en de kwaliteit van de woonomgeving in de stad (de pijl van Woonomgeving naar Bevolkingssamenstelling). Die woonomgeving wordt weer beïnvloed door de leefbaarheid (de pijl van Overlast & onveiligheid naar Woonomgeving) en de leefbaarheid is voor een belangrijk deel afhankelijk van de arbeidsparticipatie onder de bevolking (de pijl van Arbeidsparticipatie naar Overlast & onveiligheid), maar ook weer van de kenmerken van de woningvoorraad (de pijl van Woonomgeving naar Overlast & onveiligheid). De economie van een stad en het aantal beschikbare banen is tot slot vooral afhankelijk van de ligging in het land (de pijl van Agglomeratie en stedelijkheid naar Economie) en van de voorraad *human capital* in de stad (de pijl van Bevolkingssamenstelling naar Economie).

Voor de REGIOFOTO zijn modellen ontwikkeld die het niet alleen mogelijk maken om stedelijke regio's in totaliteit met elkaar te vergelijken, maar ook de kernsteden uit die stedelijke regio's met het gemiddelde van de kernsteden uit andere stedelijke regio's, en de ommelanden met het gemiddelde van andere ommelanden. Het resultaat van dat empirische onderzoek is een zo gedetailleerd mogelijk beeld van de (achtergronden van de) kansen en problemen waar stedelijke regio's mee te maken hebben.

Leefbaarheid

De uitkomsten uit die statistische analyses laten allereerst zien dat de mate waarin stedelijke gebieden kampen met **overlast en onveiligheid** te maken heeft met een complexe combinatie van de kwaliteit van de woonomgeving, de samenstelling en sociaal-economische positie van de bevolking en de geografische ligging. Vooral regio's die een combinatie kennen van enerzijds een economisch kansrijke omgeving en anderzijds een hoge werkloosheid hebben veel problemen.

Economie en arbeidsparticipatie

De hoge (langdurige) **werkloosheid** waar veel stedelijke gebieden mee kampen kan volgens het empirische onderzoek vooral worden verklaard uit de kenmerken van de bevolking – relatief veel allochtonen en groepen laagopgeleiden – en uit de beschikbaarheid van passend werk, uit factoren aan de vraag- en aanbodkant van de arbeidsmarkt dus. Die **economische kansen** in stedelijke gebieden zijn op hun beurt weer afhankelijk van de

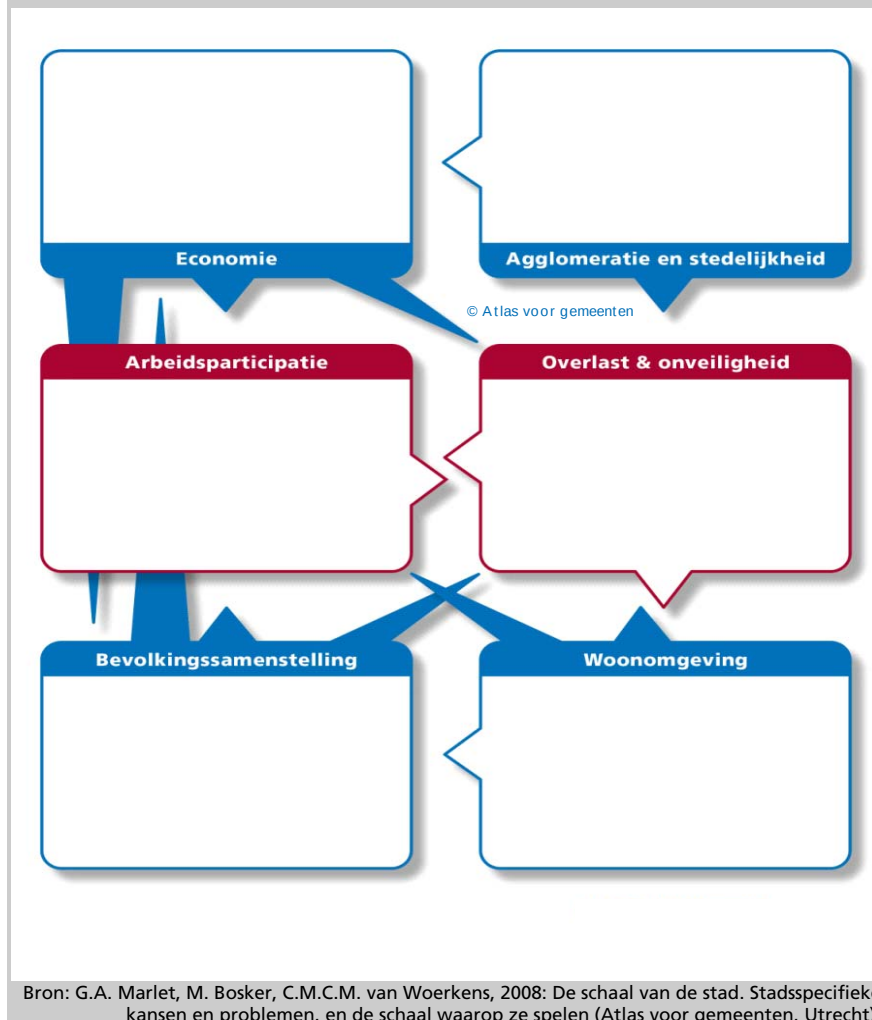
samenstelling van de bevolking, en van de sectorale structuur en de mate van agglomeratie.

Woonomgeving en bevolking

De *aantrekkingskracht* van een stad op kansrijke bevolkingsgroepen is volgens de uitkomsten van het onderzoek afhankelijk van de kwaliteit van de woningen, de woonomgeving, het voorzieningenniveau, de economische kansen en de natuurlijke kwaliteiten die *de omgeving van* de stad biedt. De *aantrekkingskracht van de ommelanden* van de steden heeft vooral te maken met de kenmerken van de woningvoorraad en de woonomgeving, én met de nabijheid van een stad met veel voorzieningen, zoals cultuur, winkels, etc..²

² Zie ook: G.A. Marlet, 2009: De aantrekkelijke stad (VOC Uitgevers Nijmegen).

Het analysemodel achter de Regiofoto

Hoe werkt de Regiofoto?

In deze REGIOFOTO worden de scores van de regio Drechtsteden weergegeven op indicatoren die er meetbaar toe doen bij het verklaren van kansen en problemen. Op die manier wordt onder andere in beeld gebracht welke factoren een verklaring bieden voor de mate van overlast en onveiligheid in de regio Drechtsteden.

Ook laat de analyse zien welk deel van die overlast en onveiligheid juist niet verklaard wordt door de achtergronden die in de modellen zitten; het onverklaarde deel, of: residu. Dat residu zegt iets over specifiek lokale factoren die niet in de algemene modellen zitten. Een van die specifiek lokale factoren kan succesvol of minder succesvol beleid zijn, of succesvolle of minder succesvolle regionale samenwerking.

Het voordeel van het gebruiken van empirische modellen voor de selectie van indicatoren is dat alleen indicatoren zijn opgenomen die bewezen van belang zijn voor de regio. Op die manier kan worden voorkomen dat beleidsinspanningen worden ingezet op punten die niet bewezen effectief zijn.

Dimensies

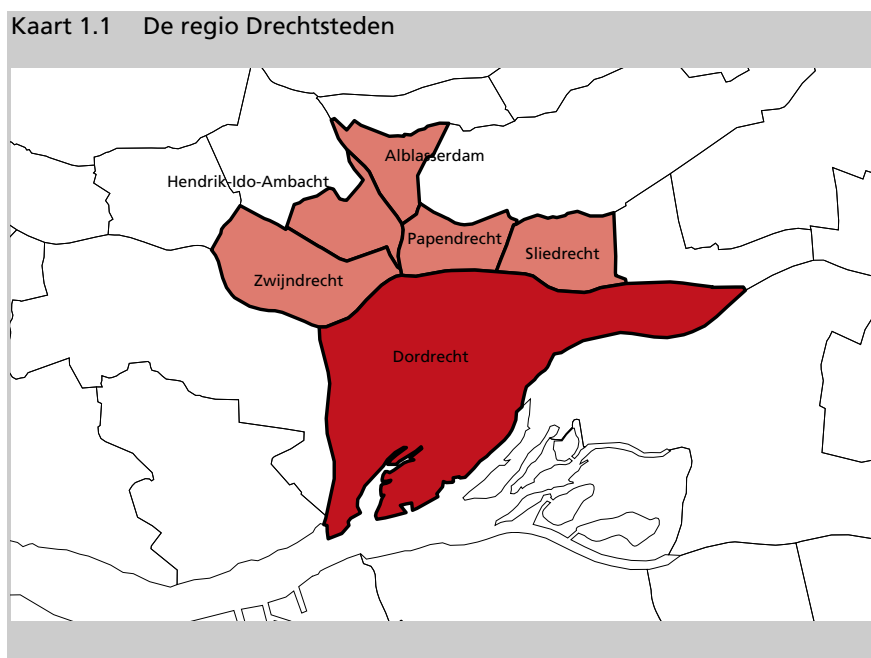
De foto van de regio Drechtsteden bevat zo'n analyse voor de mate van overlast en onveiligheid, de (langdurige) werkloosheid, de werkgelegenheidsgroei, de bevolkingssamenstelling en het woonklimaat. Deze vijf dimensies zijn 'blokken' uit het analysemodel. In deze foto worden die blokken één voor één voor de regio Drechtsteden ingevuld en besproken. Waar mogelijk worden daarbij achtergronden en verklaringen voor de positie van de regio Drechtsteden gegeven.

In de hoofdstukken 2 tot en met 6 komen die dimensies één voor één aan bod. Maar allereerst wordt in het volgende hoofdstuk de benchmark waarmee de regio Drechtsteden in deze Regiofoto zal worden vergeleken vastgesteld.

Foto regio Drechtsteden, afdruk 2011 [Atlas voor gemeenten]

1 Stad, ommeland en benchmarks

In deze REGIOFOTO wordt niet alleen de stad Dordrecht vergeleken met andere steden, maar ook de overige gemeenten in de Drechtsteden ('het ommeland') met de ommelanden van andere steden. Dordrecht heeft er voor gekozen om voor de vergelijking uit te gaan van de bestaande bestuurlijke indeling van de regio Drechtsteden. Behalve de stad Dordrecht horen bij die regio ook de gemeenten Zwijndrecht, Papendrecht, Sliedrecht, Alblasserdam en Hendrik-Ido-Ambacht; allemaal gemeenten ten noorden van de stad Dordrecht (zie kaart 1.1).

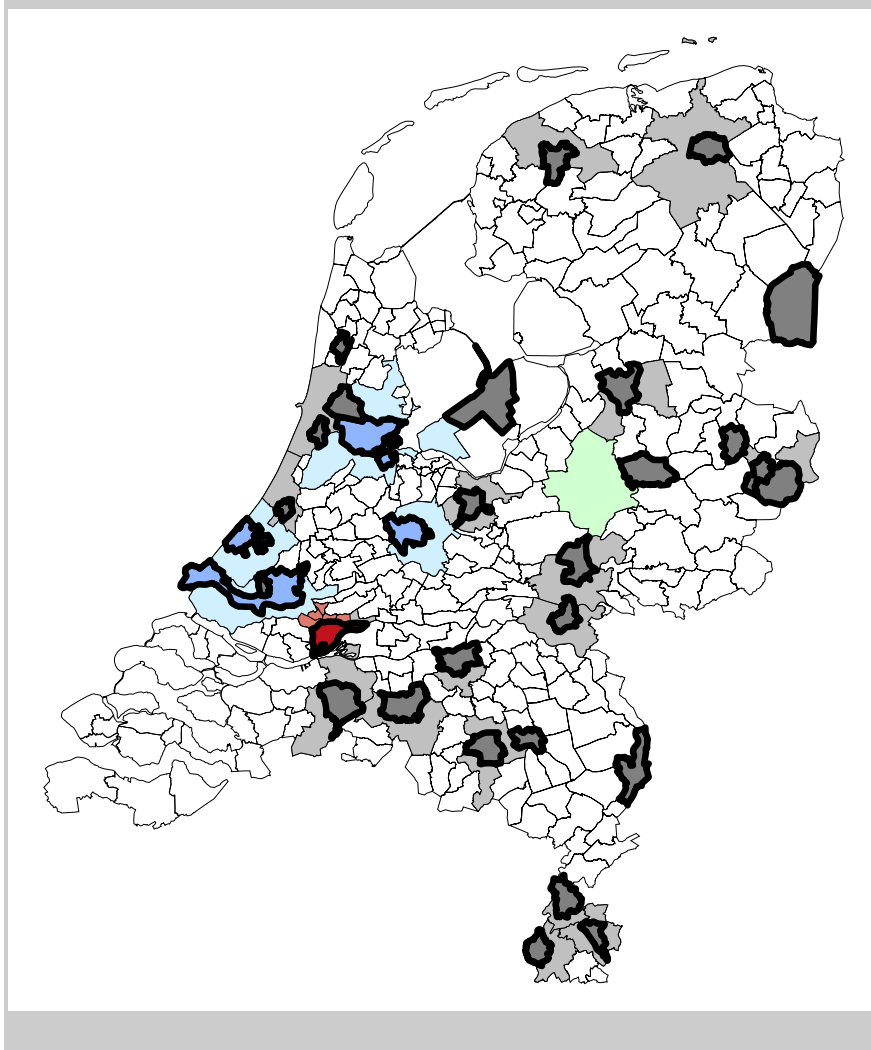

De stad Dordrecht wordt in deze REGIOFOTO vergeleken met de G27, de andere steden die onder het Grotestedenbeleid vallen, met uitzondering van de G4.

De keuze voor een goede benchmark voor de regio Drechtsteden als geheel, en de ommelandgemeenten tezamen, was ingewikkelder. De Drechtsteden komen qua afbakening namelijk niet overeen met een bestaande regio-indeling, zoals de COROP-indeling, de WGR-gebieden, etc. De bestaande

indeling die het meeste overlap met de Drechtsteden vertoont is die van de stadsgewesten. Het enige verschil is dat daar behalve de gemeenten uit de Drechtsteden ook de gemeente Hardinxveld-Giessendam (de gemeente ten oosten van Sliedrecht, vgl. kaart 1.1 en 1.2) toe behoort.

Kaart 1.2 De benchmark voor regio Drechtsteden: de stadsgewesten

Daarom wordt de regio Drechtsteden in deze REGIOFOTO vergeleken met het gemiddelde van de andere stadsgewesten in Nederland. De niet-stedelijke gemeenten in de regio Drechtsteden (de ommelanden) worden

vergeleken met het gemiddelde van de niet-stedelijke gemeenten binnen die stadsgewesten. Dat zijn de gemeenten die in kaart 1.2 grijs gearceerd zijn. Net als in de benchmark van de stad Dordrecht zijn ook hier de stadsgewesten van de vier grote steden (de blauwe regio's in kaart 1.2) uit de benchmark gelaten.

Foto regio Drechtsteden, afdruk 2011 [Atlas voor gemeenten]

2 Overlast en onveiligheid

De foto van de regio Drechtsteden begint met het in kaart brengen van de problemen op het gebied van overlast en onveiligheid. Overlast en onveiligheid zijn op twee niveaus onderzocht: de problemen en de achtergronden van de problemen.

De problemen beperken zich tot de aard van de overlast en onveiligheid. De achtergronden zijn de kenmerken van de regio op het gebied van economie, arbeidsparticipatie, bevolkingssamenstelling en woonomgeving die statistische samenhang met die problemen vertonen. In paragraaf 2.2 zijn de achtergronden en oorzaken van de problemen ontrafeld. Maar eerst worden in de volgende paragraaf de problemen in kaart gebracht.

2.1 Aard van de problemen

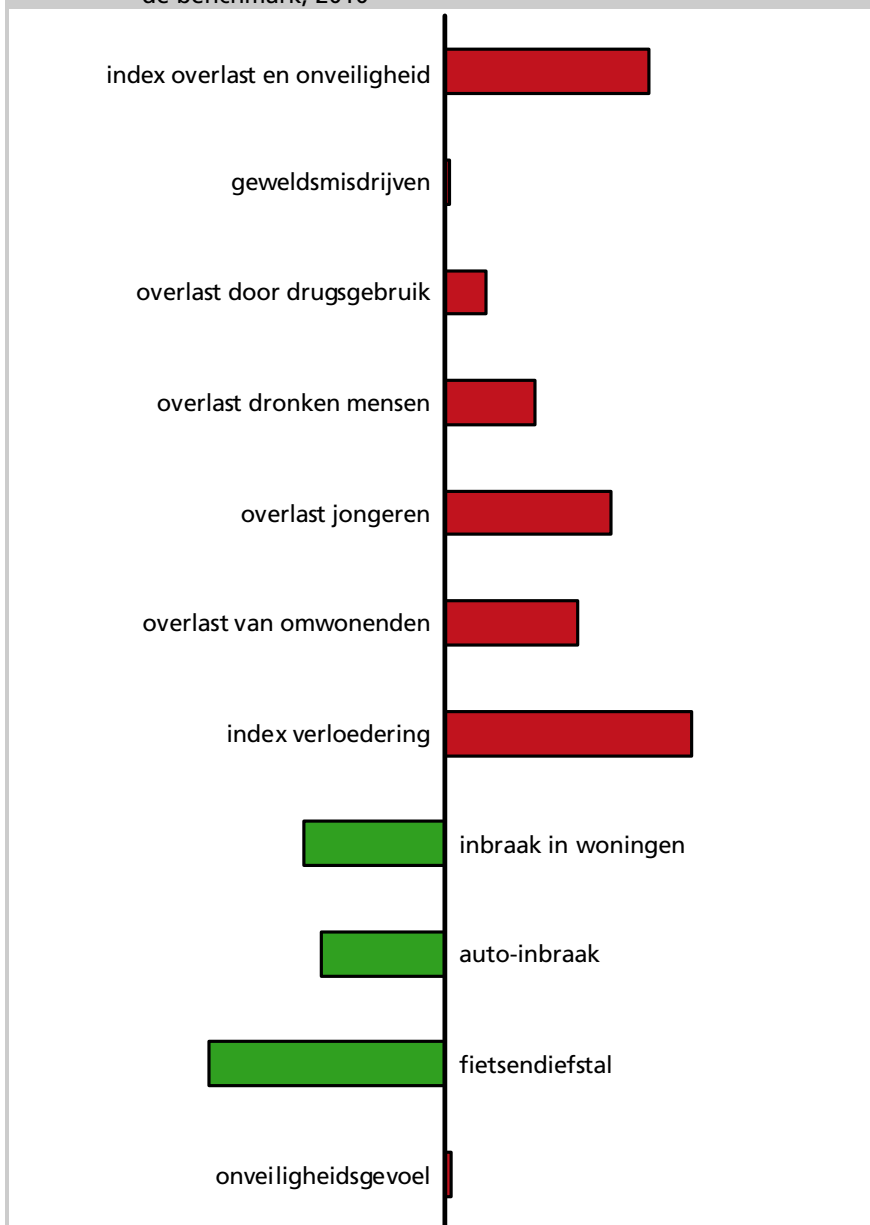
De problemen in de regio Drechtsteden zijn gemeten met gegevens over overlast en onveiligheid uit de Veiligheidsmonitor (voorheen Politiemonitor) en uit de bestanden van processen-verbaal van aangifte van de politie (KLPD). In de bijlage bij dit rapport staat een uitgebreide beschrijving van de gebruikte indicatoren, en de wijze waarop die zijn bewerkt.

Van alle overlast- en onveiligheidsindicatoren is allereerst geanalyseerd of en in hoeverre ze van invloed zijn op de waardering van de woonomgeving van de inwoners van de stad.³ Alleen de indicatoren die mensen meetbaar mee laten wegen in hun woongedrag zijn opgenomen in onderstaande figuren.

Als eerste is de totale indexscore op overlast en onveiligheid weergegeven. Deze score is een gewogen gemiddelde van de andere indicatoren die er onder staan. De verschillende leefbaarheidsindicatoren zijn in de grafiek op volgorde van belangrijkheid getoond. Dat wil zeggen dat de bovenste indicator voor overlast en onveiligheid het zwaarst weegt in de waardering die mensen hebben voor hun woonomgeving, en de onderste het minst zwaar.

³ Zie voor een uitgebreide beschrijving van die analyse: G.A. Marlet, C.M.C.M. van Woerkens, Weg uit de wijk, in Economisch statistische berichten, 4502, 26-1-2007, en: G.A. Marlet, C.M.C.M. van Woerkens, 2007: Op weg naar Early Warning. Omvang, oorzaak en ontwikkeling van problemen in de wijk (Atlas voor gemeenten, Utrecht).

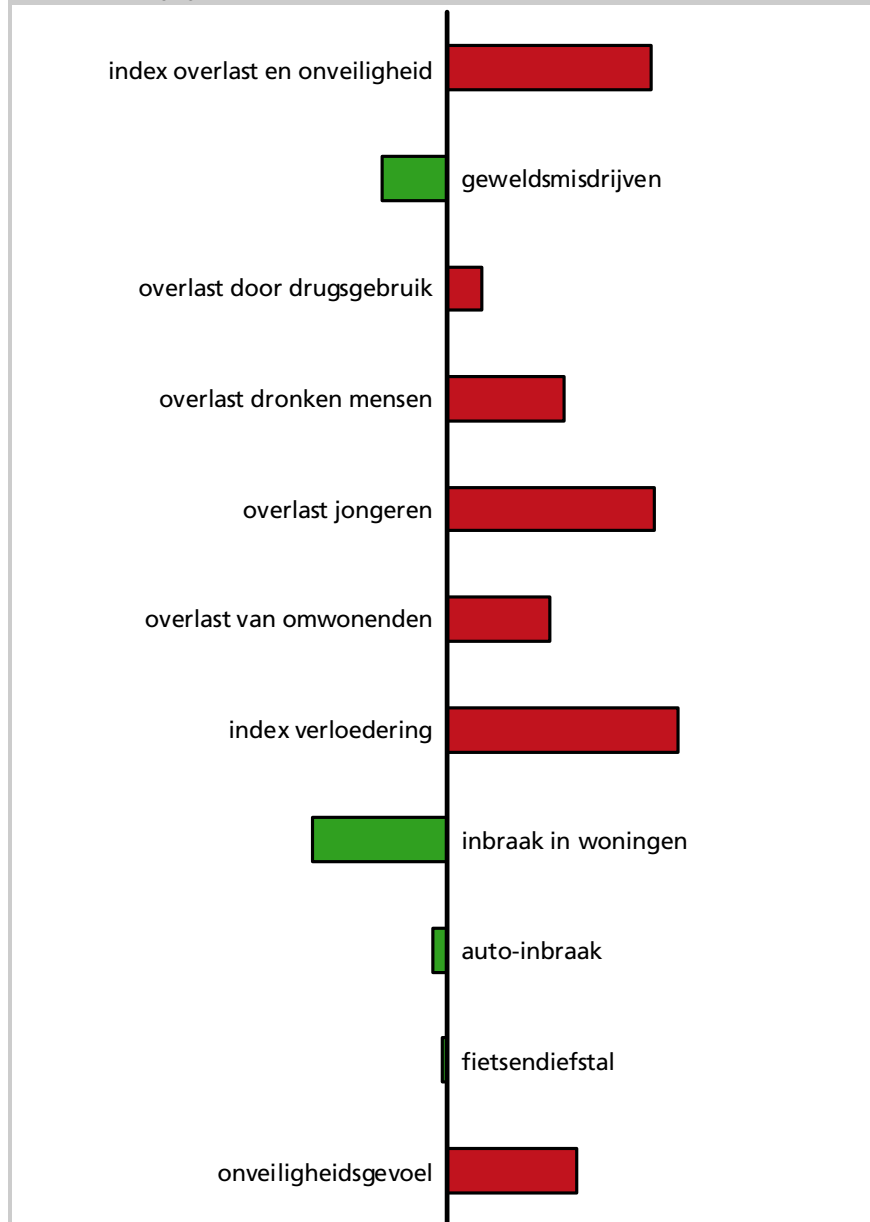
Figuur 2.1 Aard van overlast en onveiligheid in **Dordrecht**, ten opzichte van de benchmark, 2010

De staafjes tonen de afwijking van het gemiddelde van de **G27**. Hoe verder het staafje naar rechts wijst, hoe groter de problemen. Hoe verder het staafje naar links wijst, hoe minder groot de problemen zijn ten opzichte van de rest van de **benchmark**. Getoond zijn z-scores, omgezet naar waarschijnlijkheid, op een schaal van +50 tot -50. Z-scores geven de afwijking van een waarde aan ten opzichte van het gemiddelde - uitgedrukt in standaard afwijkingen. Op die manier kunnen verschillende meeteenheden op vergelijkbare wijze worden gepresenteerd. Het gaat hier immers niet om de absolute scores, maar om de relatieve positie.

Bronnen: Veiligheidsmonitor, KLPD, CBS, bewerking Atlas voor gemeenten

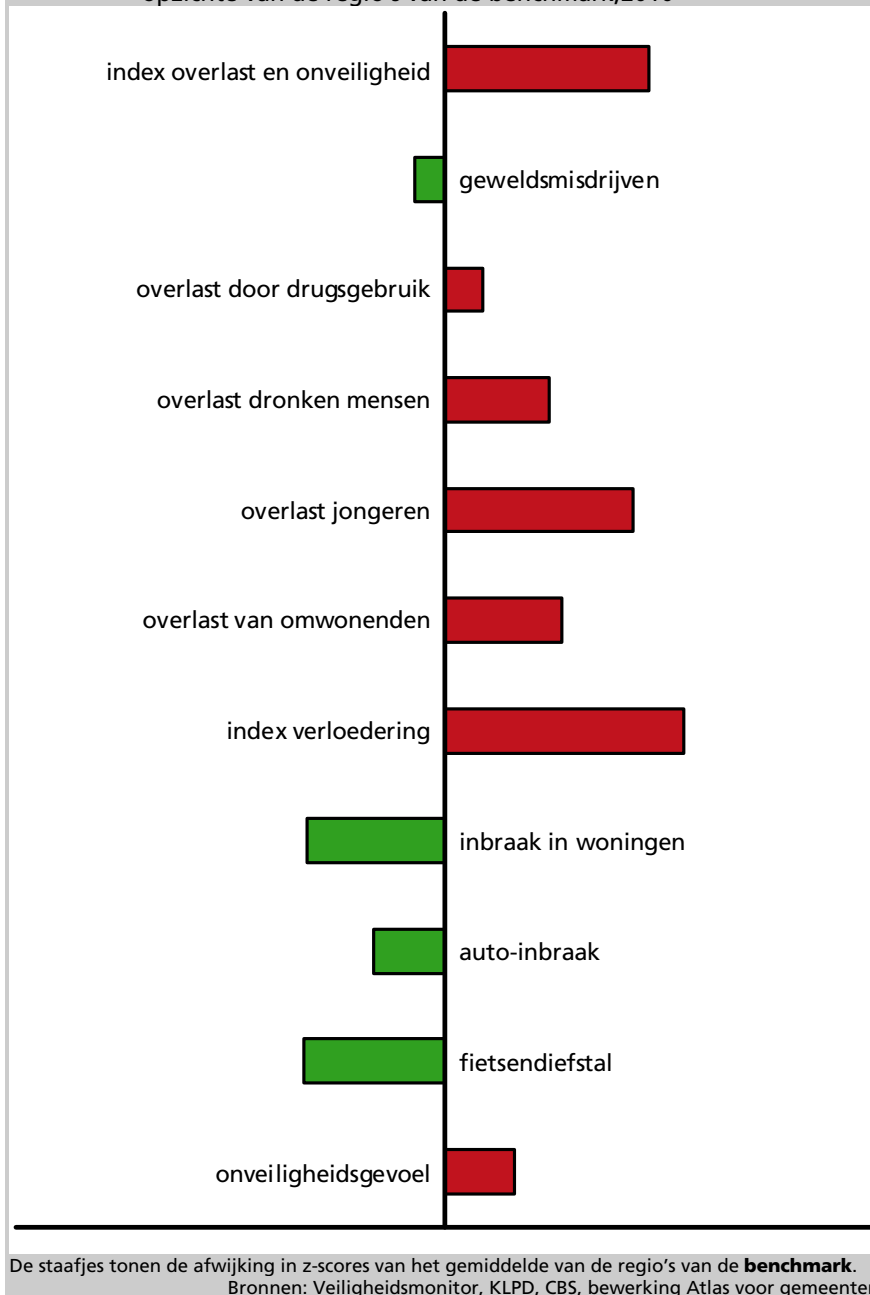
Figuur 2.2 Aard van overlast en onveiligheid in het **ommeland van Dordrecht**, ten opzichte van de ommelanden van de benchmark, 2010

De staafjes tonen de afwijking in z-scores van het gemiddelde van de ommelanden van de benchmark.

Bronnen: Veiligheidsmonitor, KLPD, CBS, bewerking Atlas voor gemeenten

Figuur 2.3 Aard van overlast en onveiligheid in de **regio Drechtsteden**, ten opzichte van de regio's van de benchmark, 2010

De meeste problemen op het gebied van overlast en onveiligheid komen in de regio Drechtsteden vaker voor dan gemiddeld in de benchmark. De index-score kent een waarde van 36,9% voor de Drechtsteden, terwijl het gemiddelde van de benchmark 32,5% is. Dat percentage is te interpreteren als het aandeel van de bevolking dat overlast, onveiligheid en verloedering in de woonomgeving ervaart.⁴

Vooraf problemen die over het algemeen te maken hebben met jongeren, zoals overlast van jongeren, overlast van dronken mensen en verloedering komen in de Drechtsteden vaker voor dan elders. De Index Verloedering bestaat uit vernielingen, bekladding en rommel op straat (zie de bijlage voor een beschrijving van de gebruikte indicatoren); allemaal problemen die over het algemeen het gevolg zijn van vandalisme. Hiernaast komt ook overlast van omwonenden in de Drechtsteden vaker voor dan elders.

Het is dan ook niet vreemd dat het onveiligheidsgevoel onder de inwoners van de Drechtsteden groter is dan elders (28,4% versus 26,6%). Ondanks het feit dat het aantal geweldsmisdrijven zich ongeveer op het gemiddelde bevindt, en vermogensmisdrijven in de Drechtsteden juist minder vaak voorkomen dan elders.

Aan de relatief ongunstige leefbaarheidsscore van de regio Drechtsteden dragen zowel de stad Dordrecht als de omliggende gemeenten bij. Het lijkt er dan ook op dat de gemeenten in het ommeland van Dordrecht stedelijker zijn, en daardoor ook meer stedelijke problemen kennen, dan de ommelanden van de steden in de benchmark waarmee Dordrecht en de Drechtsteden vergeleken worden.

In Dordrecht is de leefbaarheidsproblematiek die met jongeren te maken heeft groter dan gemiddeld in de andere steden in Nederland. Deze hoger dan gemiddelde score geldt eveneens voor de overlast van omwonenden. De relatieve positie van de stad Dordrecht lijkt op die leefbaarheidsaspecten de afgelopen twee jaar eerder verslechterd te zijn dan verbeterd.⁵ Het aantal vermogensmisdrijven (inbraak in woningen, auto-inbraak en fietsendiefstal) komt in Dordrecht echter minder vaak voor dan elders.

⁴ Zie voor een uitleg hiervan: G.A. Marlet, C.M.C.M. van Woerkens, 2007: Op weg naar Early Warning. Omvang, oorzaak en ontwikkeling van problemen in de wijk (Atlas voor gemeenten, Utrecht).

⁵ Vgl. Stads- en regiofoto Dordrecht en Drechtsteden (Atlas voor gemeenten, 2009).

Ook de overige gemeenten in de Drechtsteden kampen vooral met problemen op het gebied van overlast en verloedering. En ook daar komen vermogensmisdrijven minder vaak voor dan gemiddeld in andere niet-stedelijke gemeenten uit de benchmark. Het onveiligheidsgevoel onder de inwoners van het ommeland is in relatieve zin groter dan onder inwoners van de stad Dordrecht zelf. Dat is niet gunstig voor het woonklimaat en de aantrekkingskracht van de regio (zie hoofdstuk 6).

2.2 Achtergronden van de problemen

In deze paragraaf worden de achtergronden van de leefbaarheidsproblemen in kaart gebracht.

Met kwantitatieve analyses is allereerst achterhaald welke kenmerken van steden en de ommelanden van de steden significant samenhangen met problemen op het gebied van overlast en onveiligheid. Het gaat hierbij om verbanden die gemiddeld voor Nederland gelden. De specifieke situatie in de regio Drechtsteden wordt verderop in deze paragraaf besproken.

Als indicator voor overlast en onveiligheid is in het model in tabel 2.1 een gewogen samengestelde index op basis van de hierboven genoemde analyse en indicatoren gebruikt. In tabel 2.1 zijn de factoren opgesomd die daarmee significant samenhangen.

Uit statistische analyses blijkt dat de samenstelling en sociaal-economische positie van de bevolking een belangrijke verklaring biedt voor de problemen op het gebied van overlast en onveiligheid. Gebieden met veel langdurige werklozen en een hoge jeugdwerkloosheid hebben over het algemeen te maken met meer overlast en onveiligheid.

Opmerkelijk is dat die samenhang gemiddeld kleiner is in gebieden waar die langdurige werklozen zich in enkele wijken concentreren, waar met andere woorden sprake is van veel ruimtelijke segregatie. De verklaring hiervoor kan zijn dat in homogene wijken minder frustratie bestaat over de relatieve achterstandspositie dan in wijken waar de meeste burens het sociaal-economisch veel beter hebben. Ook kan er in die wijken sprake zijn van meer sociale samenhang.

Wijken waar veel jongeren tussen 10 en 19 jaar wonen, kennen vaak meer problemen. Het gebrek aan hogere inkomensgroepen, zelfstandigen, gezinnen met kinderen en ouderen is ook niet goed voor de stad, waarschijnlijk door de samenbindende werking die van die bevolkingsgroepen uitgaat.

Tabel 2.1 Wat zijn de achtergronden van overlast en onveiligheid?

	Effect op overlast en onveiligheid	
	stad	ommand
BEVOLKINGSSAMENSTELLING		
Aandeel jongeren 0-9 jaar	-	-
Aandeel jongeren 10-19 jaar	+	+
Aandeel ouderen 65+	-	-
Ruimtelijk gemiddelde van het aandeel Marokkanen	+	+
Ruimtelijk gemiddelde van het aandeel Antillianen	+	+
Gevoel van saamhorigheid	-	-
Aandeel hogere inkomensgroepen	-	-
<i>Mate van segregatie (ruimtelijke ongelijkheid)</i>	-	-
ARBEIDSPARTICIPATIE		
Aandeel langdurig werklozen (> 3 jr.)	+	+
Kruitvatindicator (aandeel langdurig werklozen in een kansrijke omgeving)	+	+
Kruitvatindicator jongeren (aandeel werkloze jongeren in een kansrijke omgeving)	+	+
ECONOMIE		
Aandeel zelfstandigen	-	-
WOONOMGEVING		
Percentage gestapeld	+	+
Percentage sociale huurwoningen	+	+
Tevredenheid met de bebouwde omgeving	-	-
Gemiddelde bouwperiode 1975-1985 (woonerfjes)	+	+
Aantal winkels (voor dagelijkse boodschappen)	+	+
Aantal winkels met veel jongeren van 10-19 jaar in de buurt	+	+
Aantal scholen voor basisonderwijs	+	+
Aantal cafés in de wijk	+	+
Nabijheid binnenstad	+	+
AGGLOMERATIE EN STEDELIJKHEID		
Omvang van de stad	+	+

De tabel is een gestileerde weergave van de uitkomsten uit de modellen waarmee de mate van overlast & onveiligheid wordt verklaard. Een + betekent dat die factor 'positief' samenhangt met de mate van overlast en onveiligheid (hoe hoger de waarde van die factor, hoe meer overlast en onveiligheid dus). Een - betekent dat die factor negatief samenhangt met overlast en onveiligheid (hoe hoger de waarde van die factor, hoe minder overlast en onveiligheid).

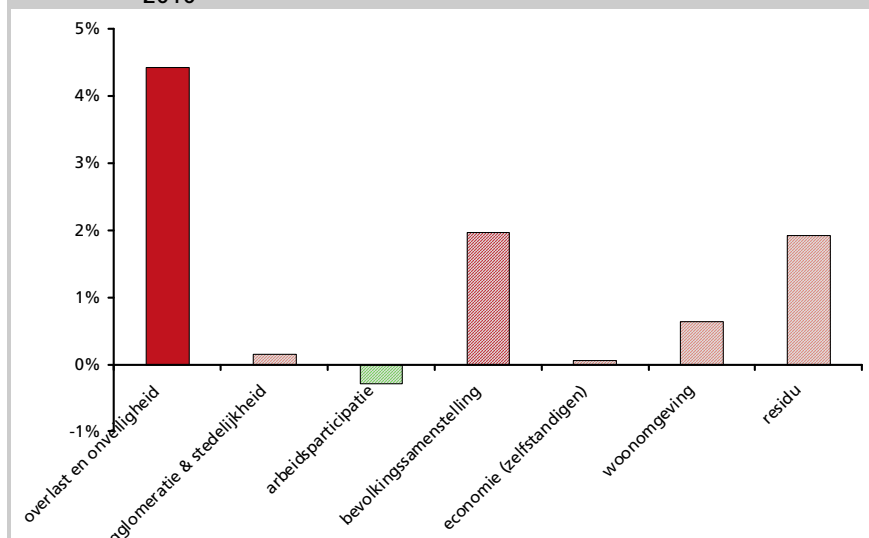
De indicatoren die in tabel 2.1 zijn opgesomd, hebben niet allemaal hetzelfde gewicht. De sociaal-economische compositie van de bevolking blijkt bijvoorbeeld zwaar te wegen in het verklaren van problemen op het gebied van overlast en onveiligheid. Hardnekkige werkloosheid in de wijk leidt dus tot problemen, ongeacht de vraag of die werklozen autochtoon of allochtoon zijn. Daarnaast correleert ook het aandeel Antillianen en Marokkanen in de buurt met overlast en onveiligheid in de buurt.

Van alle directe indicatoren voor de mate van sociale samenhang, verenigingsgraad en maatschappelijke participatiegraad blijkt alleen de indicator 'saamhorigheid' een verklaring te bieden voor de leefbaarheidssituatie. De indicator 'saamhorigheid' geeft aan of mensen vinden dat ze in een buurt wonen met veel saamhorigheid. Op het gebied van arbeidsparticipatie bieden (langdurige) werkloosheid en de zogenaamde kruisvatindicatoren (zie hoofdstuk 3) een verklaring voor de leefbaarheidssituatie.

Naast bevolkingskenmerken biedt ook een aantal fysieke aspecten een verklaring voor problemen op het gebied van overlast en onveiligheid. Zo blijken zich in wijken met veel flats en veel sociale woningbouw meer problemen voor te doen, maar ook in de zogenoemde bloemkoolwijken – de wijken met woonerfjes die eind jaren zeventig, begin jaren tachtig gebouwd zijn. Daar is de onoverzichtelijkheid en anonimiteit waarschijnlijk een reden voor overlast. Ook zijn er rond cafés, scholen en winkels meetbaar meer problemen. Het feit dat een wijk in een grote stad ligt is – tot slot – op zich al reden voor meer overlast en onveiligheid. Dat laatste heeft waarschijnlijk te maken met de anonimiteit en lagere pakkans in steden en met het feit dat er in steden over het algemeen meer te halen valt dan in dorpen.

Opvallend is dat al die indicatoren zowel voor de steden als voor niet-stedelijk gebied een verklaring bieden voor overlast en onveiligheid. Alleen voor de ruimtelijke variabelen zijn er verschillen. Voor de steden bieden omvang, de mate van segregatie en de gemiddelde afstand tot het centrum nog een extra verklaring voor problemen. Voor het ommeland spelen die factoren geen rol. De vraag is vervolgens welke van die achtergronden ook daadwerkelijk een verklaring bieden voor de problemen in de regio Drechtsteden. De figuren 2.4 tot en met 2.6 tonen deze achtergronden.

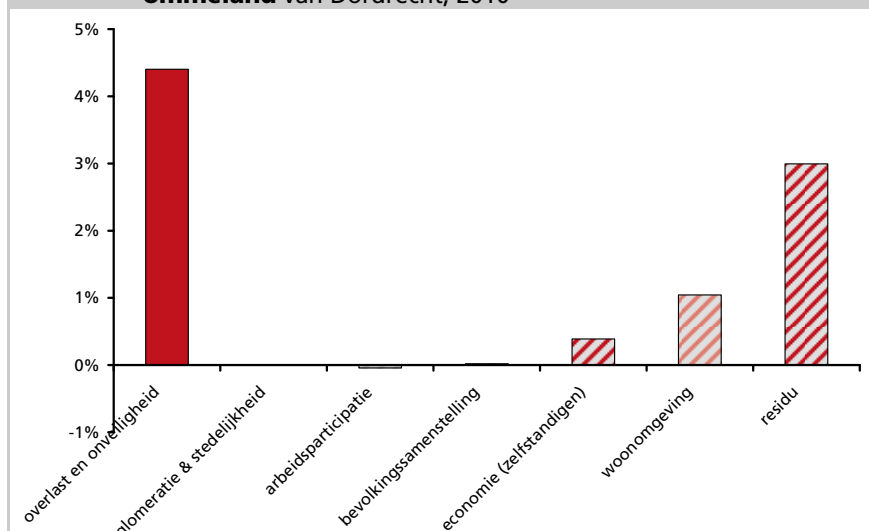
Figuur 2.4 De achtergronden van de leefbaarheidsproblemen in **Dordrecht**, 2010

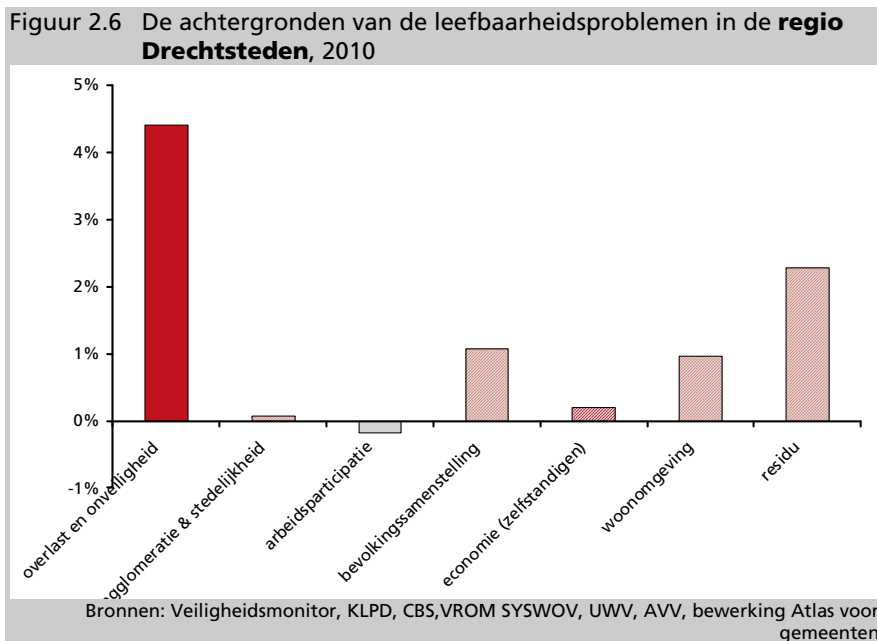
De dichte staaf laat zien in welke mate (procentueel) de overlast en onveiligheid (de hierboven besproken samengestelde index) afwijkt van het gemiddelde van de **benchmark**. De overige gearceerde staafjes laten (opgeteld) zien hoe die afwijking te verklaren is. Hoe donkerder het gearceerde staafje, hoe meer die verklarende factor afwijkt van het gemiddelde van de benchmark. Staafje omhoog: biedt belangrijke verklaring voor overlast en onveiligheid. Staafje naar beneden: biedt geen belangrijke verklaring voor overlast en onveiligheid.

Bronnen: Veiligheidsmonitor, KLPD, CBS, VROM SYSWOV, UWV, AVV, bewerking Atlas voor gemeenten

Figuur 2.5 De achtergronden van de leefbaarheidsproblemen in het **ommetand** van Dordrecht, 2010

Bronnen: Veiligheidsmonitor, KLPD, CBS, VROM SYSWOV, UWV, AVV, bewerking Atlas voor gemeenten

De x-as in de verschillende figuren geeft het gemiddelde van de benchmark weer. De meest linkse, donkere staaf geeft de afwijking ten opzichte van het gemiddelde van de benchmark weer. De overige staven geven de belangrijkste factoren voor de algemene score op de Index Overlast & onveiligheid weer. Die factoren kunnen zowel positief (groen) als negatief (rood) bijdragen.

De grafieken laten allereerst nogmaals zien dat de leefbaarheidsproblemen in de Drechtsteden groter zijn dan in vergelijkbare stedelijke regio's (de linkerstaafjes in de grafieken). Die ongunstige score wordt in de stad Dordrecht vooral verklaard door de samenstelling van de bevolking, met relatief veel jongeren, Antillianen en eenoudergezinnen, en in mindere mate door de woonomgeving. In het ommeland van Dordrecht zijn die kenmerken van de woonomgeving, relatief veel hoogbouw en sociale huur, juist doorslaggevend bij de verklaring van de leefbaarheidsproblemen.

In beide gevallen – en dus ook bij de Drechtsteden in totaliteit – bieden deze twee factoren niet de volledige verklaring voor de ongunstige afwijking van het gemiddelde; de zogenoemde residuen zijn positief. Dat betekent dat

het met de leefbaarheid in de Drechtsteden minder gunstig gesteld is dan verwacht zou mogen op basis van de kenmerken van de regio.

Op basis van de grafieken lijkt het erop dat werkloosheid geen verklaring biedt voor de relatief grote leefbaarheidsproblemen in de Drechtsteden. Dat beeld is echter enigszins vertekend omdat er sprake is van twee tegengestelde effecten. Enerzijds is de langdurige werkloosheid in de Drechtsteden relatief laag, wat ook tot minder leefbaarheidsproblemen leidt. Anderzijds is de jeugdwerkloosheid in de Drechtsteden hoger dan op basis van het aantal beschikbare banen verwacht mocht worden. Ofwel: de score op de zogenoemde kruisvatindicator is relatief ongunstig (zie de figuren 3.1 tot en met 3.3). Dat biedt wel degelijk een verklaring voor de grotere dan gemiddelde leefbaarheidsproblemen in de Drechtsteden.

Foto regio Drechtsteden, afdruk 2011 [Atlas voor gemeenten]

3 Werkloosheid

Een hoge werkloosheid is problematisch voor een regio, zowel financieel, economisch als in het kader van het welzijn van de bevolking en de leefbaarheid in de woonomgeving. In dit hoofdstuk wordt de arbeidsparticipatie onder de bevolking van de regio Drechtsteden dan ook nader in kaart gebracht en geanalyseerd.

3.1 Aard van de werkloosheid

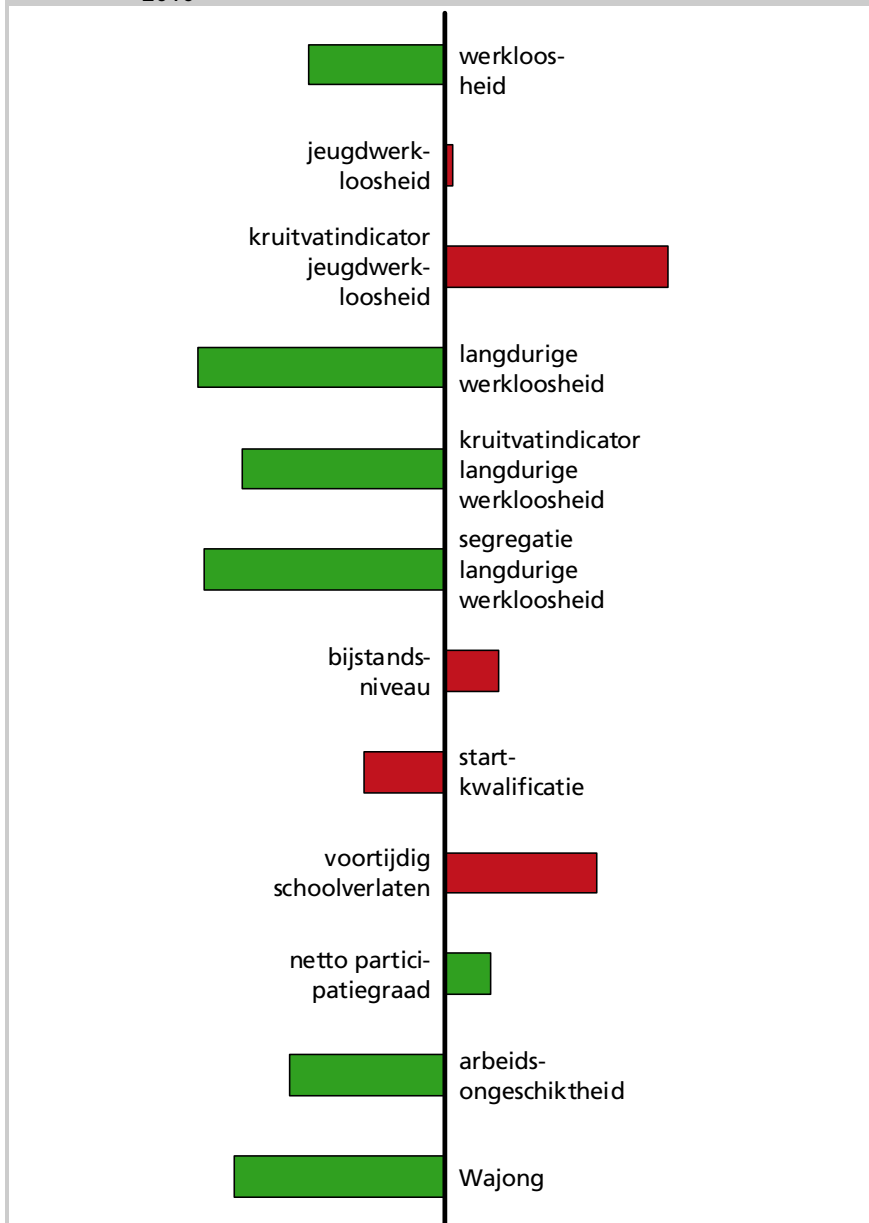
In de onderstaande figuren is allereerst een algemene indicator opgenomen die iets zegt over de totale werkloosheid in de regio Drechtsteden. Vervolgens zijn indicatoren opgenomen die een verklaring bieden voor de mate van overlast en onveiligheid in een stad: langdurige werkloosheid en jeugdwerkloosheid. Die laatste indicatoren zijn zelfstandig opgenomen en in combinatie met de mate waarin een stad in een economisch kansrijke omgeving ligt.

Die interactie tussen werkloosheid en een economisch kansrijke omgeving wordt de 'kruitvatindicator' genoemd, omdat die indicator de beste aanwijzing biedt voor mensen die uit frustratie over hun economische achterstandspositie geneigd zijn overlast en onveiligheid te veroorzaken. De kruitvatindicator is in feite de werkloosheid gecorrigeerd voor de beschikbaarheid van banen. Het is met andere woorden het deel van de werkloosheid dat niet kan worden verklaard door het gebrek aan banen. Ofwel: de gegeven de beschikbaarheid van banen 'onnodige' werkloosheid.⁶

Er is ook een indicator opgenomen voor de mate waarin de sociaal-economische achterstanden zich ruimtelijk concentreren: de segregatie van langdurig werklozen. Tenslotte is er nog een aantal indicatoren opgenomen dat een inzicht biedt in specifieke kenmerken van de werkloosheid en de arbeidsmarkt in regio zoals voortijdig schoolverlaters, aantal mensen in de Wajong en de netto participatiegraad.

⁶ Zie voor een uitgebreide beschrijving van de kruitvatindicator: G.A. Marlet, C.M.C.M. van Woerkens, 2008: Werk aan de wijk, in: Atlas voor gemeenten 2008, thema leefbaarheid (Atlas voor gemeenten, Utrecht).

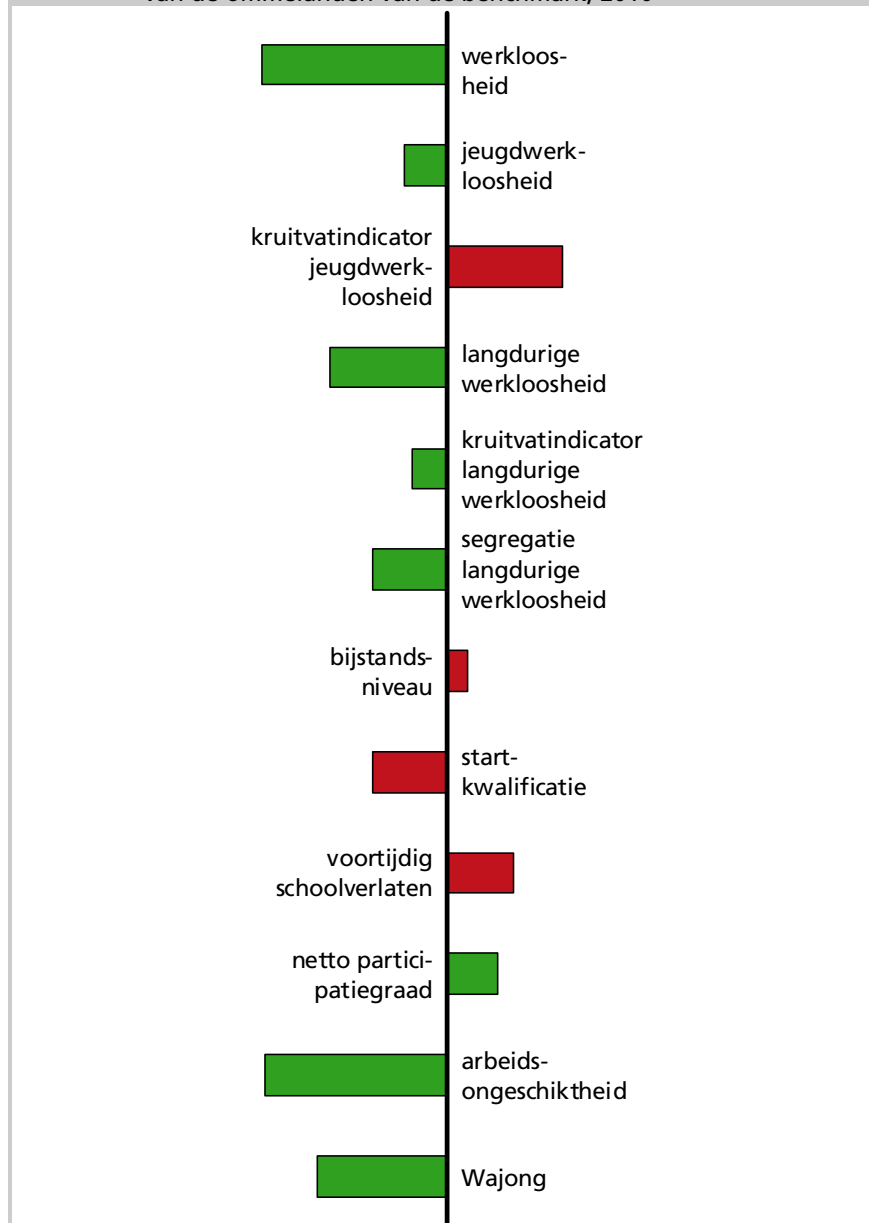
Figuur 3.1 Werkloosheid in **Dordrecht**, ten opzichte van de benchmark, 2010

De figuur toont de afwijking van het gemiddelde van de benchmark. Hoe verder het staafje naar rechts wijst hoe hoger de score ten opzichte van de benchmark. Hoe verder het staafje naar links wijst, hoe lager.

Bronnen: UWV Werkbedrijf, CBS, Atlas voor gemeenten

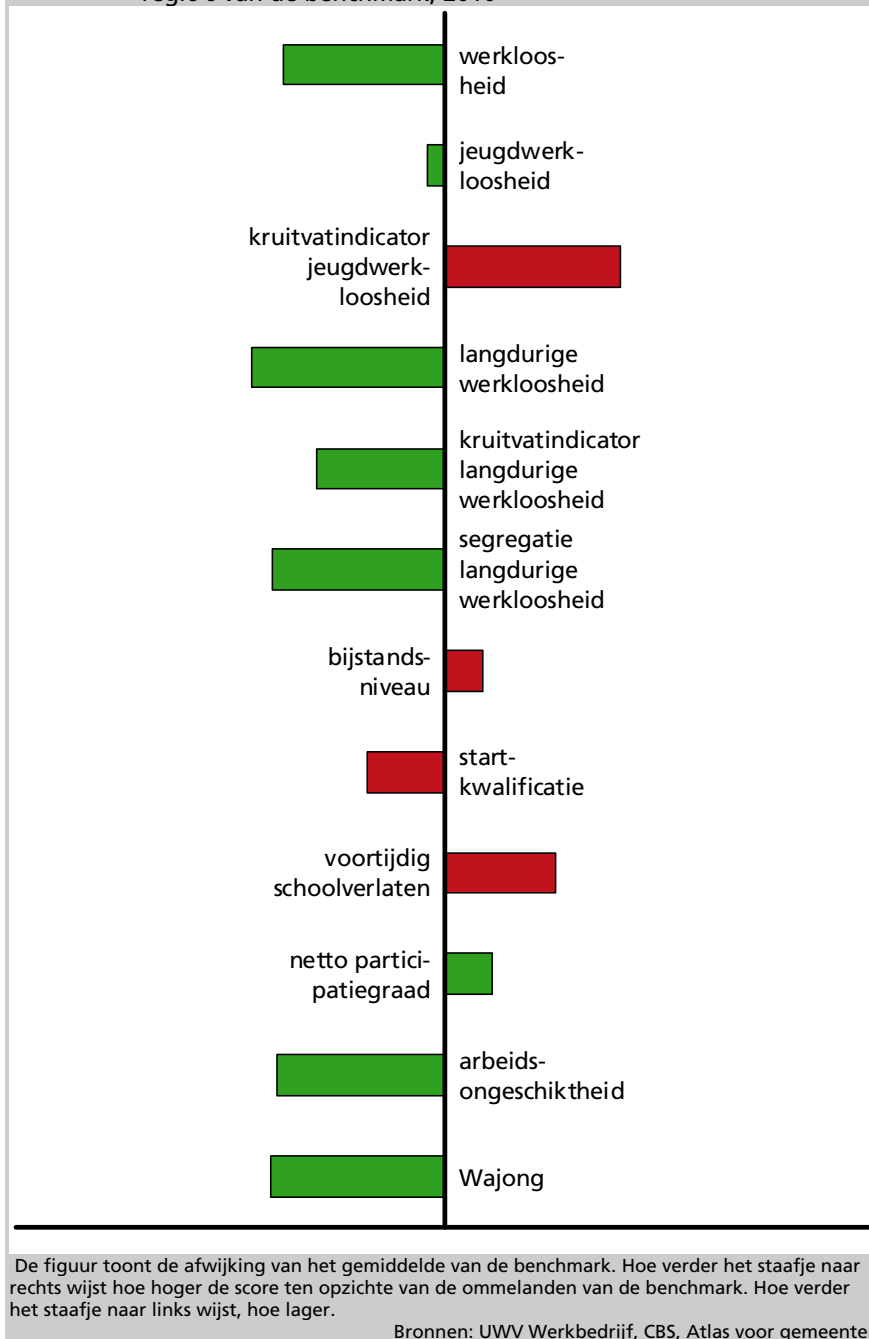
Figuur 3.2 Werkloosheid in het **ommeland van Dordrecht**, ten opzichte van de ommelanden van de benchmark, 2010

De figuur toont de afwijking van het gemiddelde van de ommelanden van de benchmark. Hoe verder het staafje naar rechts wijst hoe hoger de score ten opzichte van de ommelanden van de benchmark. Hoe verder het staafje naar links wijst, hoe lager.

Bronnen: UWV Werkbedrijf, CBS, Atlas voor gemeenten

Figuur 3.3 Werkloosheid in de **regio Drechtsteden**, ten opzichte van de regio's van de benchmark, 2010

Uit de grafieken blijkt dat de regio Drechtsteden op veel indicatoren gunstig scoort ten opzichte van het gemiddelde van de benchmark. De werkloosheid – vooral de langdurige werkloosheid – is er relatief laag. De gemiddelde werkloosheid in de regio Drechtsteden ligt met 3,7% onder dat van het gemiddelde van de benchmark dat 4,6% bedraagt. De langdurige werkloosheid in de regio Drechtsteden bedraagt 0,5% ten opzichte van een gemiddelde van 1,3%. Ook is er minder ruimtelijke ongelijkheid (segregatie) dan in andere regio's, is de arbeidsongeschiktheid lager dan gemiddeld en zitten er relatief weinig mensen in de Wajong.

De jeugdwerkloosheid ligt ongeveer op het gemiddelde van de benchmark. Wel is de zogenoemde kruitvatindicator voor jeugdwerkloosheid bovengemiddeld, hetgeen betekent dat de jeugdwerkloosheid hoger is dan verwacht zou mogen worden op basis van het aantal beschikbare (binnen acceptabele reistijd te bereiken) banen voor jongeren. Ook kent de regio relatief veel voortijdig schoolverlaters en een minder dan gemiddeld aantal jongeren met een startkwalificatie. Naast de positieve uitkomsten uit deze vergelijking hebben de zorgpunten hier, net als bij de leefbaarheid in het vorige hoofdstuk, vooral te maken met de jongeren in de regio. En ook hier geldt dat zowel voor de arbeidsmarktsituatie van de jongeren in de stad Dordrecht als van die in de niet-stedelijke gemeenten in de regio Drechtsteden.

3.2 Achtergronden van werkloosheid

Wat zijn de achtergronden van de werkloosheid? De onderstaande tabel laat op gestileerde wijze de resultaten zien van modelschattingen waarmee de langdurige werkloosheid in Nederlandse gemeenten wordt verklaard. De modellen voor steden en ommelanden leveren vergelijkbare uitkomsten op, waardoor die hier niet zijn opgesplitst. Het gaat hier weer om gemiddelde verbanden. De specifieke situatie in de regio Drechtsteden wordt verderop in deze paragraaf besproken.

De tabel geeft aan of een bepaalde factor er toe doet bij het verklaren van de langdurige werkloosheid, bovenop de verklaring die de andere factoren in de tabel al bieden. Alleen de significant verklarende factoren uit het best verklarende, meest robuuste model zijn getoond.

Tabel 3.1 Wat verklaart de langdurige werkloosheid in een gemeente?

	Effect op langdurige werkloosheid
ECONOMIE	
Kansen op de arbeidsmarkt laagopgeleiden	-
Kansen op de arbeidsmarkt voor hoogopgeleiden	-
BEVOLKINGSSAMENSTELLING	
Aandeel 55-64-jarigen	+
Aandeel 45-54-jarigen	-
Aandeel 35-44-jarigen	+
Aandeel 25-34-jarigen	-
Aandeel eenoudergezinnen	+
Aandeel Turken	+
Aandeel Marokkanen	+
Aandeel Antillianen	+
Aandeel overige niet-westerse allochtonen	-
Aandeel laagstopgeleiden (middelbare school niet afgemaakt)	+
Aandeel vrouwen	+
OVERLAST & ONVEILIGHEID	
Problematische woonomgeving	+
WOONOMGEVING	
Aandeel sociale huur	+

De tabel is een gestileerde weergave van de uitkomsten uit de modellen waarmee de langdurige werkloosheid in de steden wordt verklaard. Een + betekent dat die factor positief samenhangt met werkloosheid (hoe hoger de waarde van die factor, hoe meer werkloosheid). Een - betekent dat die factor negatief samenhangt met werkloosheid.

Uit de modellen blijkt dat gemeenten met veel kansen op de arbeidsmarkt minder langdurige werkloosheid kennen dan gemeenten die hun bewoners geen gunstige (regionale) arbeidsmarkt kunnen bieden. Kansen op de arbeidsmarkt zijn gemeten voor zowel hoog- als laagopgeleiden door de hoeveelheid geschikte banen op acceptabele reisafstand te tellen en die te corrigeren voor andere mensen die om die banen concurreren. De wijk economie en de sectorale structuur van de werkgelegenheid in de wijk bleken geen significante verklaring te bieden voor de werkloosheid.

Behalve de vraagkant van de arbeidsmarkt is vanzelfsprekend ook de aanbodkant van belang. Gemeenten met relatief veel jongeren kennen minder langdurige werkloosheid, terwijl gemeenten met veel mensen in de leeftijd dat ze jonge kinderen hebben veelal een hoger percentage langdurig werklozen herbergen. Daarnaast worden gemeenten met een hoog percentage 44-54-jarigen minder geplaagd door een hoog

werkloosheidspercentage en kennen gemeenten met veel ouderen juist weer meer langdurige werkloosheid.

Verder hangt de etnische samenstelling van de bevolking in de gemeente sterk samen met het aandeel langdurig werklozen. Gemeenten met een groter aandeel Turken, Marokkanen of Antillianen kennen veelal een hogere langdurige werkloosheid. In gemeenten met een groot aandeel overige niet-westerse allochtonen is de langdurige werkloosheid echter juist lager. Een ander resultaat dat reeds de nodige aandacht geniet in kringen van beleidsmakers, is het effect van het aandeel eenoudergezinnen op de langdurige werkloosheid in de gemeente.

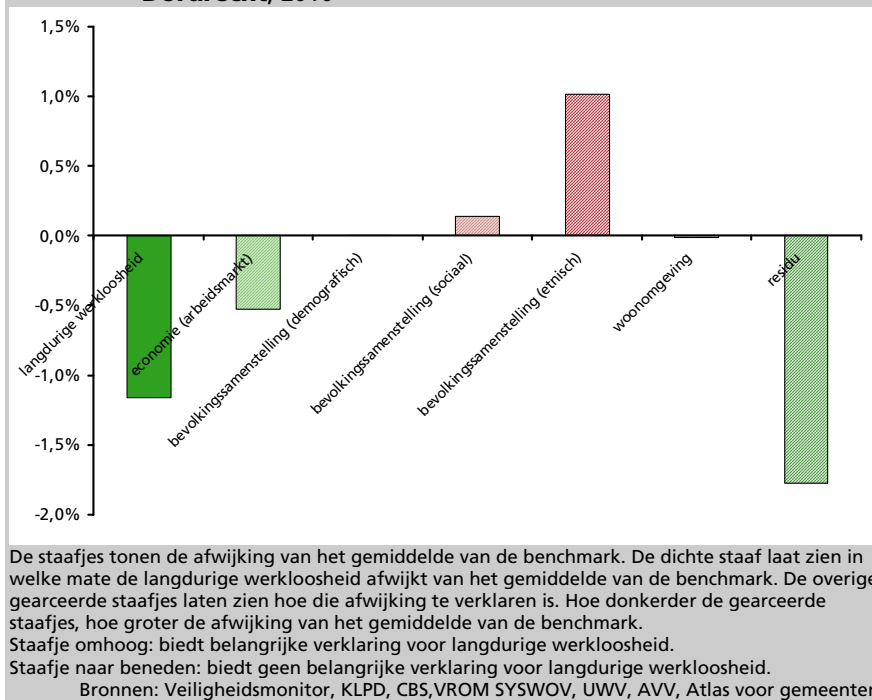
Met betrekking tot het effect van het opleidingsniveau van de bevolking op de arbeidsparticipatie zijn er twee uitkomsten. Het aandeel *laagstopgeleiden* in gemeenten, ofwel mensen die hun middelbare school niet hebben afgemaakt, is positief gerelateerd aan het aandeel langdurig werklozen.

Ook als iemand in een problematische omgeving woont,⁷ verhoogt dit de kans om werkloos te zijn. Het aandeel sociale huurwoningen in een gemeente is bovendien positief gecorreleerd met het aandeel langdurig werklozen. Uit onderzoek van het CPB blijkt dat de arbeidsmobiliteit onder mensen in een sociale huurwoning lager is dan normaal omdat zij 'geïnvesteed' hebben in een plek op de wachtlijst voor een goedkope sociale huurwoning. Hierdoor zijn zij minder snel bereid om voor werk te verhuizen omdat zij hiermee mogelijk hun recht op een goedkope woning verspelen.

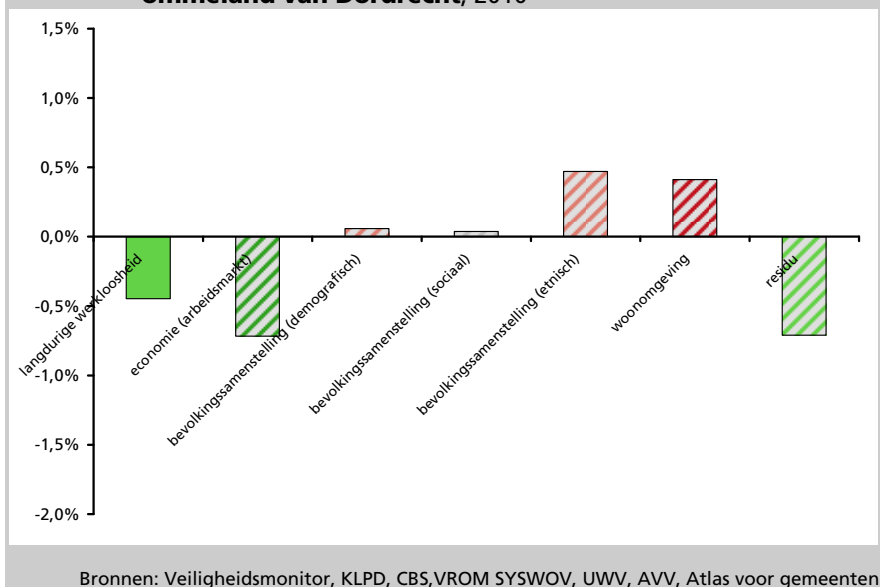
Onderstaande figuren laten zien hoe de modeluitkomsten uitpakken voor de regio Drechtsteden.

⁷ Definitie uit: G.A. Marlet, C.M.C.M. van Woerkens, 2007: Op weg naar Early Warning. Omvang, oorzaak en ontwikkeling van problemen in de wijk (Atlas voor gemeenten, Utrecht).

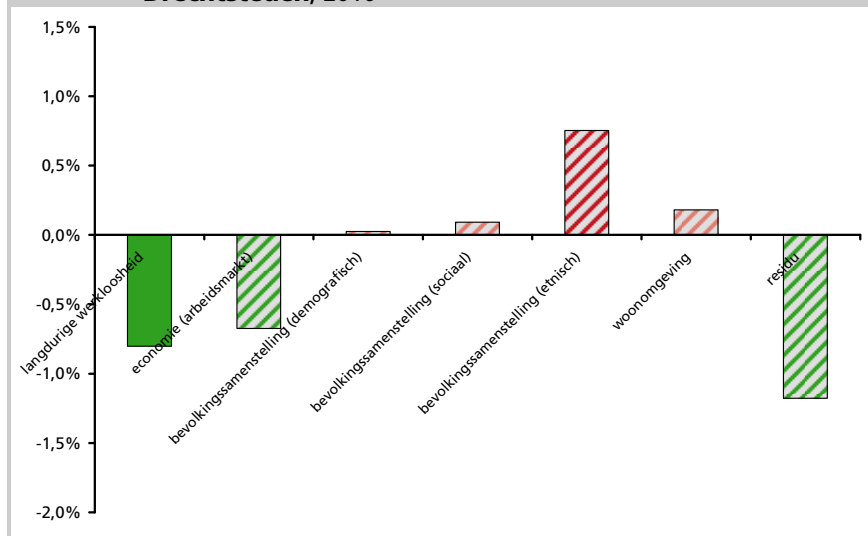
Figuur 3.4 De achtergronden van de langdurige werkloosheid in Dordrecht, 2010

Figuur 3.5 De achtergronden van de langdurige werkloosheid in het ommeland van Dordrecht, 2010

Figuur 3.6 De achtergronden van de langdurige werkloosheid in de regio Drechtsteden, 2010

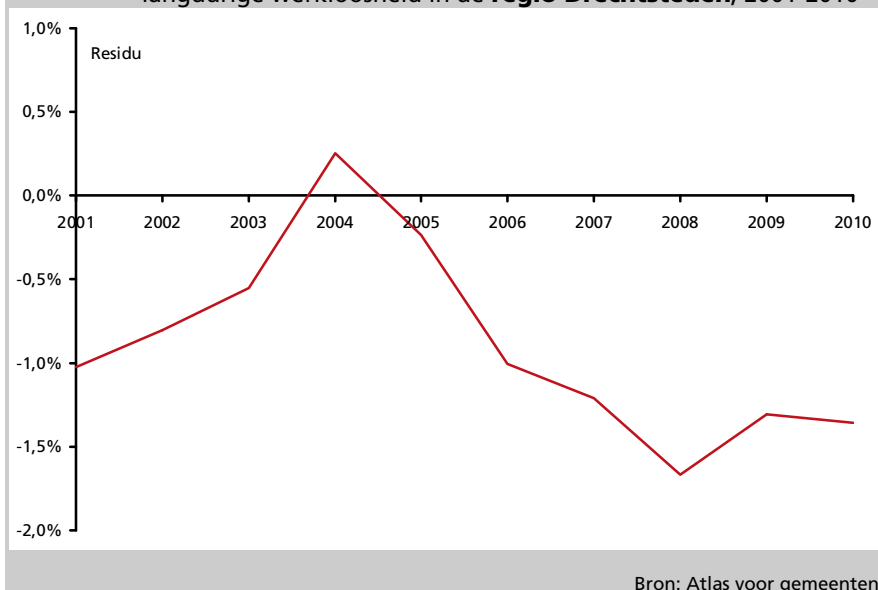
Bronnen: Veiligheidsmonitor, KLPD, CBS, VROM SYSWOV, UWV, AVV, Atlas voor gemeenten

De vorige paragraaf liet zien dat zowel stad als ommeland een relatief lage langdurige werkloosheid kent. Bovenstaande grafieken laten zien dat dat vooral komt door een gunstige ligging en daardoor relatief veel beschikbare banen. Op basis van de samenstelling van de beroepsbevolking (relatief veel niet-westerse allochtonen en – in het ommeland van Dordrecht – de samenstelling van de woningvoorraad (relatief veel sociale huurwoningen) zou in de Drechtsteden juist een hogere dan gemiddelde langdurige werkloosheid verwacht mogen worden.

Alle kenmerken van de regio tezamen voorspellen dan ook een hogere langdurige werkloosheid dan de feitelijke omvang van de langdurige werkloosheid in de Drechtsteden. Dat betekent dat het residu fors negatief is; de langdurige werkloosheid in de Drechtsteden is veel lager dan op basis van de kenmerken van de regionale arbeidsmarkt verwacht zou worden. De vraag is of dit kan worden toegeschreven aan succesvol arbeidsmarktbeleid en/of succesvolle regionale samenwerking binnen de Drechtsteden. Dat is op basis van deze analyse niet met zekerheid te zeggen, maar de ontwikkeling van het residu in figuur 3.7 maakt dat wel aannemelijk. Die ontwikkeling laat namelijk zien dat de afname van de langdurige

werkloosheid in de Drechtsteden sinds 2004 niet het gevolg is van veranderingen in de kenmerken van de beroepsbevolking of een toename van het aantal beschikbare banen in de regio. De afname moet dan wel het gevolg zijn geweest van een betere matching tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt, een van de belangrijkste doelstellingen van (regionaal) arbeidsmarktbeleid.

Figuur 3.7 De ontwikkeling van het onverklaarde deel (het residu) van de langdurige werkloosheid in de regio Drechtsteden, 2001-2010

Uit de vorige paragraaf bleek dat de langdurige werkloosheid in de regio Drechtsteden lager is dan gemiddeld, maar dat de jeugdwerkloosheid ongeveer op het gemiddelde ligt van de benchmark van stedelijke regio's. Daarnaast bleek dat die jeugdwerkloosheid wel hoger is dan op basis van het aantal beschikbare banen verwacht mocht worden, wat resulteerde in een ongunstige score op de zogenoemde kruitvatindicator (een belangrijke voorpeller voor overlast en andere leefbaarheidsproblemen veroorzaakt door jongeren).

Figuur 3.8 laat zien dat op basis van het aantal beschikbare banen voor jongeren inderdaad verwacht zou mogen worden dat de jeugdwerkloosheid in de regio Drechtsteden lager is dan gemiddeld in de andere stedelijke

regio's. Echter, op basis de samenstelling van de jonge beroepsbevolking (15-24 jaar) wordt juist een hogere jeugdwerkloosheid verwacht. Dat komt omdat onder die beroepsbevolking in de regio Drechtsteden relatief veel jongeren zijn van Antilliaanse en Marokkaanse afkomst (het staafje 'bevolkingssamenstelling (etnisch)' in figuur 3.8), en omdat er veel jongeren zijn zonder startkwalificatie en uit eenoudergezinnen (het staafje 'bevolkingssamenstelling (sociaal)' in figuur 3.8). Per saldo heffen die kenmerken aan de vraag- en aanbodkant van de arbeidsmarkt elkaar op, waardoor de jeugdwerkloosheid ongeveer op het gemiddelde van de benchmark uitkomt, en precies op het niveau ligt dat het verklaringsmodel voorspelt; het residu wijkt niet significant af van nul. Er zijn – anders dan bij de langdurige werkloosheid – dan ook geen aanwijzingen dat de Drechtsteden het op dit punt beter doen dan de andere stedelijke regio's in de benchmark.

Figuur 3.8 De achtergronden van de jeugdwerkloosheid in de regio Drechtsteden, 2010

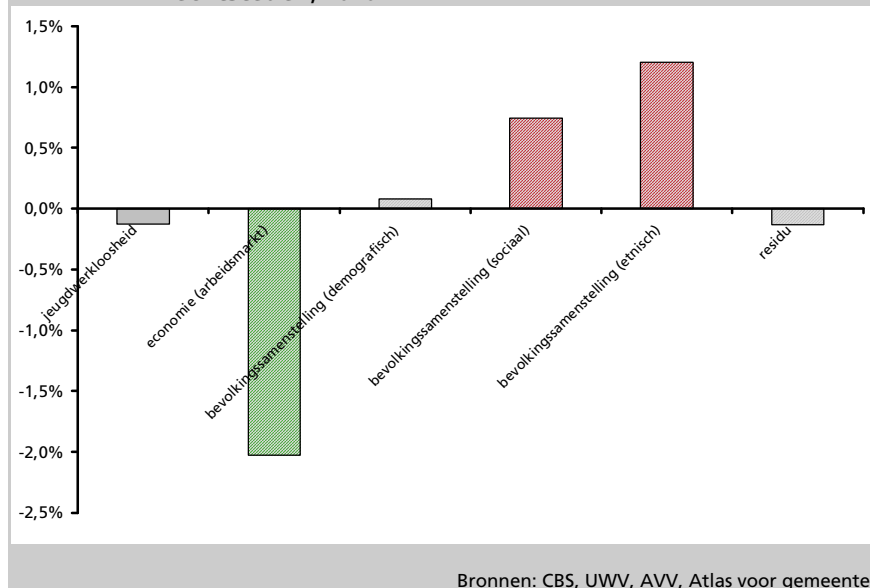

Foto regio Drechtsteden, afdruk 2011 [Atlas voor gemeenten]

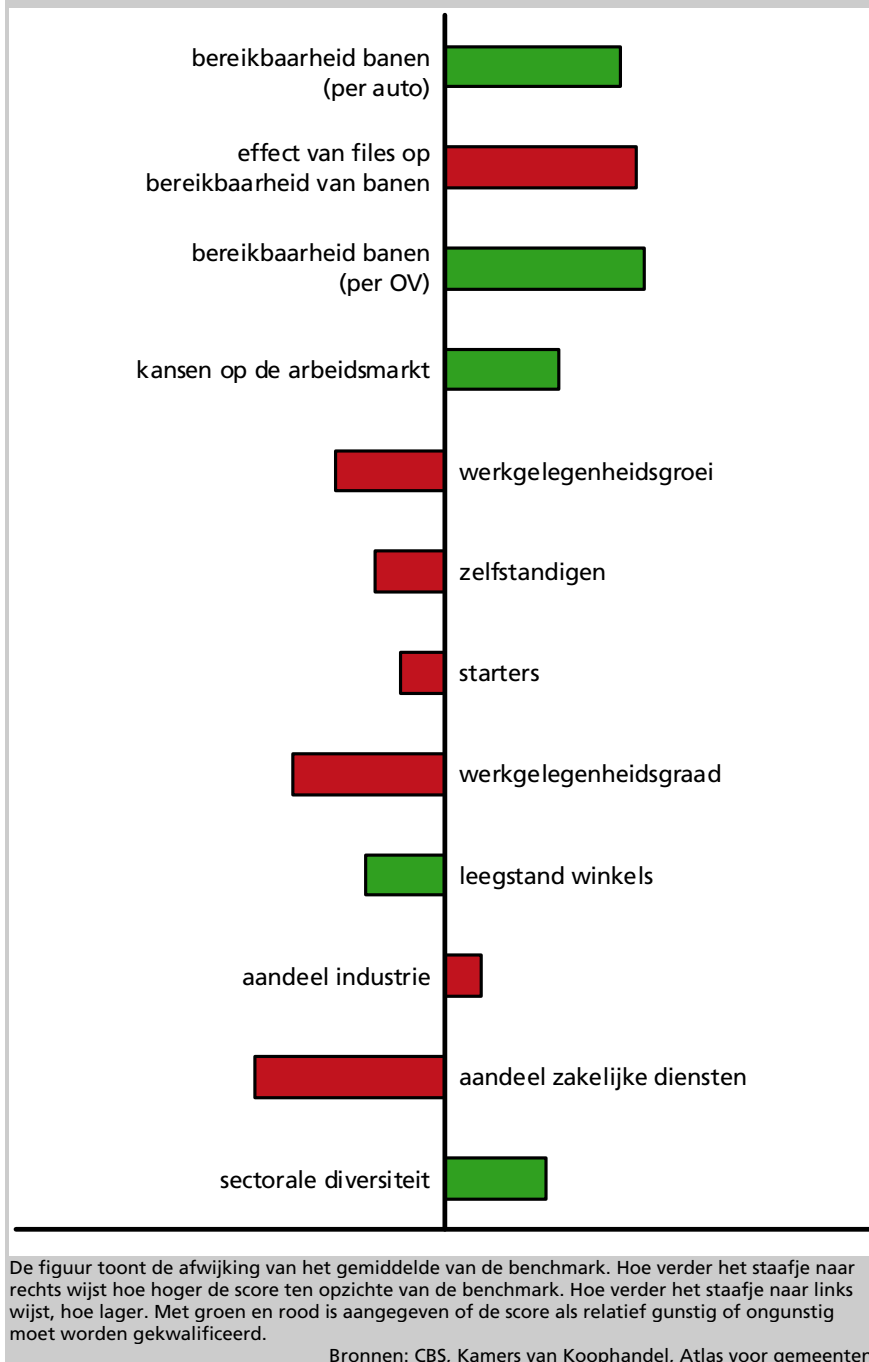
4 Economie

De vraagkant van de arbeidsmarkt (de beschikbaarheid van banen) biedt over het algemeen een belangrijke verklaring voor de kans dat iemand werkloos is. Hoofdstuk 3 liet zien dat de gunstige arbeidsmarkt ook een belangrijke reden was voor de lage werkloosheid in de stadsregio. Bovendien is die arbeidsmarkt ook van invloed op de aantrekkingskracht van een gemeente op kansrijke bevolkingsgroepen (zie hoofdstuk 5). De economische situatie in de omgeving van de stad is dus van groot belang voor de ontwikkeling van de stad op allerlei terreinen. In dit hoofdstuk wordt die economische situatie voor de regio Drechtsteden in kaart gebracht en verklaard.

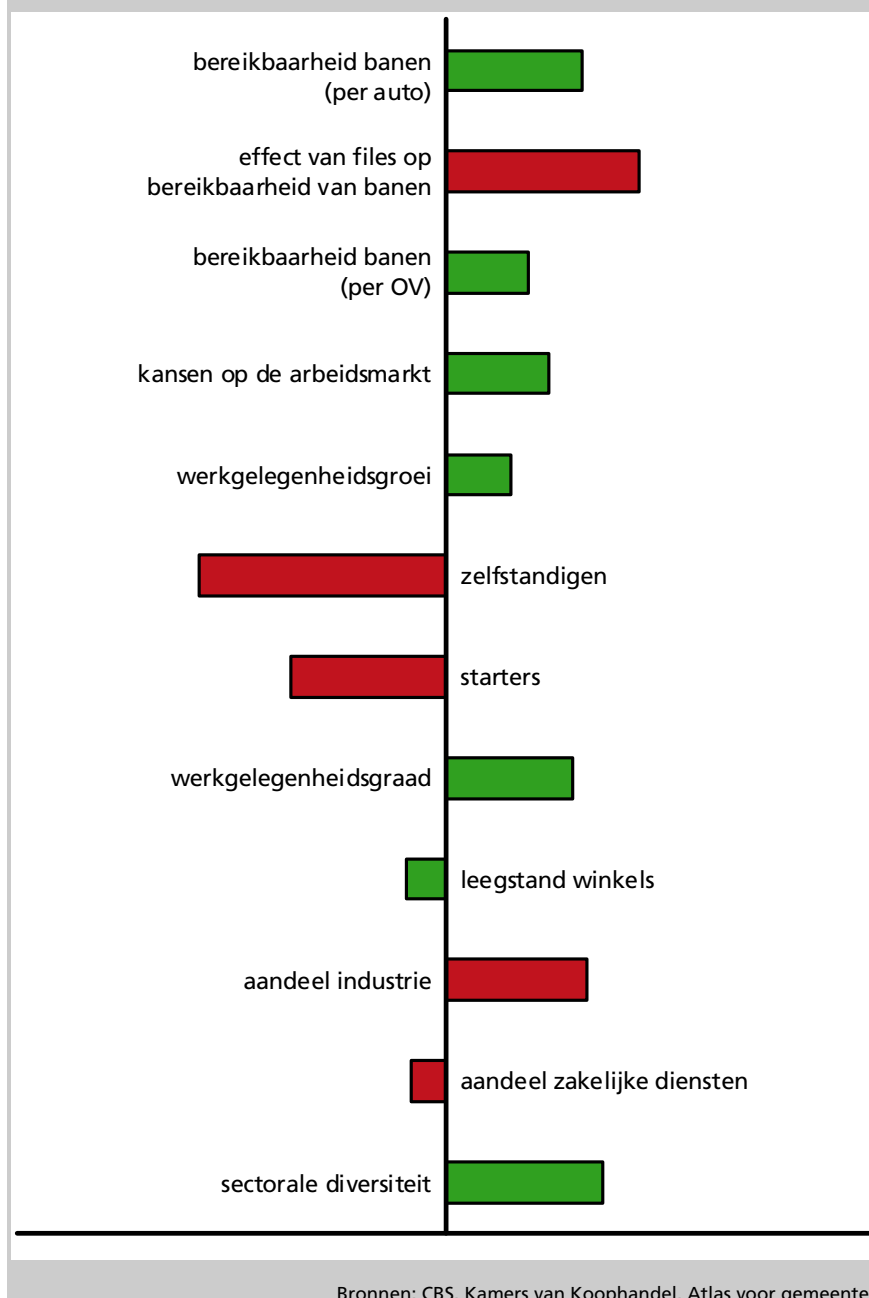
4.1 Aard van de economische situatie

De indicatoren aan de hand waarvan de economische situatie in de regio Drechtsteden in kaart wordt gebracht zijn niet zomaar gekozen, ze zijn afgeleid uit de modellen die een verklaring bieden voor de bevolkingssamenstelling (zie hoofdstuk 5), de werkloosheid (zie hoofdstuk 3) en de mate van overlast en onveiligheid (zie hoofdstuk 2). Daarnaast is er nog een aantal andere indicatoren opgenomen dat een goede beschrijving geeft van de economische vitaliteit van de regio, zoals werkgelegenheidsgraad, het aandeel industrie (beperkt groeiende sector) en zakelijke dienstverlening (snel groeiende sector) en de leegstand van winkels als indicator voor het economisch presteren van de detailhandel.

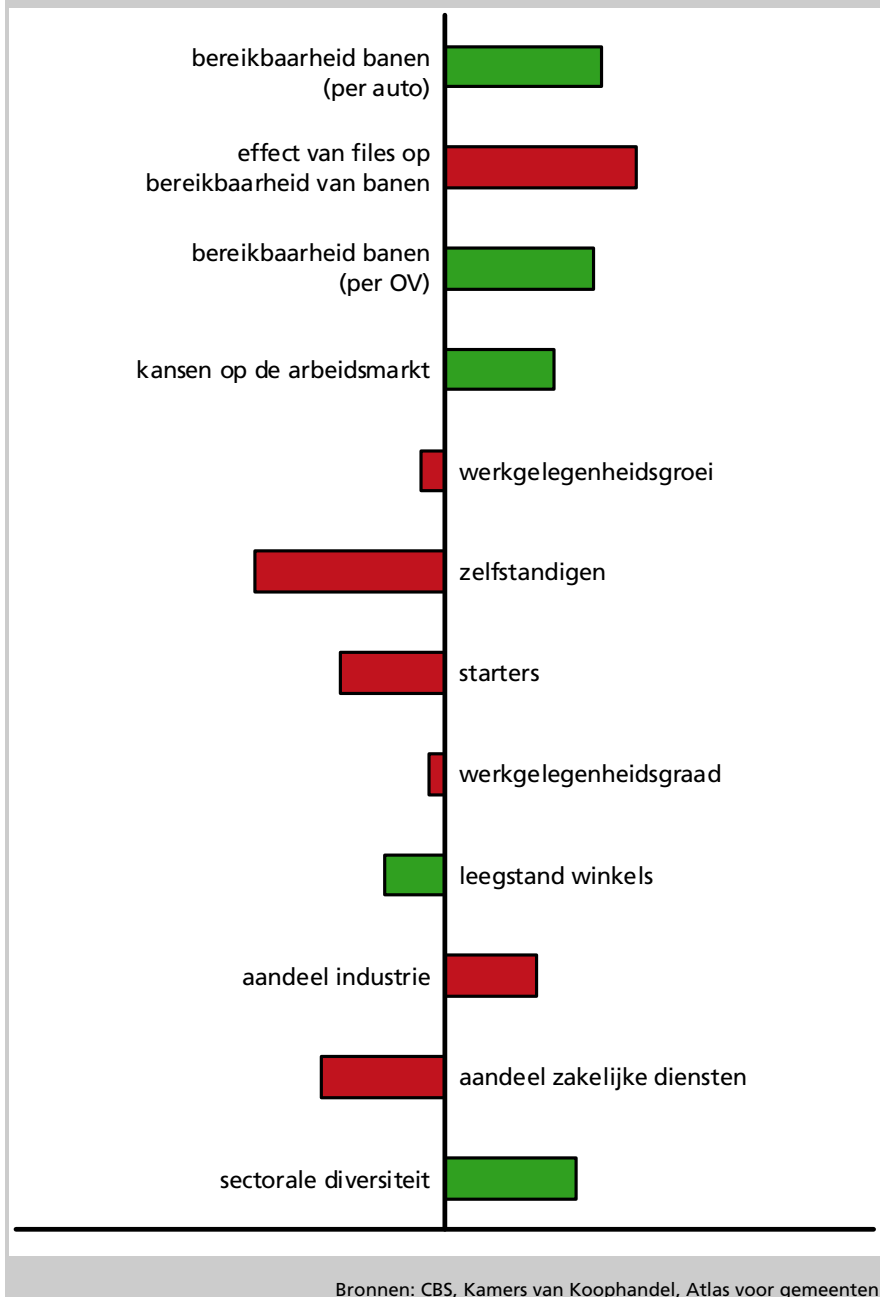
Figuur 4.1 De economie van **Dordrecht**, 2010

Figuur 4.2 De economie in het **ommand van Dordrecht**, 2010

Figuur 4.3 De economie van de regio Drechtsteden, 2010

Uit de vergelijking van de regio Drechtsteden met de benchmarks op de economische indicatoren vallen drie dingen op: (i) de relatief grote beschikbaarheid van banen voor de inwoners van de Drechtsteden maar tegelijkertijd de relatief hoge filedruk die die beschikbaarheid van banen voor een deel weer tenietdoet, (ii) het geringe aantal zelfstandigen en startende ondernemers, en (iii) het verschil in werkgelegenheidsgroei tussen de stad Dordrecht en de gemeenten in het ommeland. In Dordrecht is die werkgelegenheidsgroei de laatste jaren minder groot geweest dan in vergelijkbare steden. De rest van de regio Drechtsteden heeft dat echter vrijwel gecompenseerd. In de volgende paragraaf wordt geprobeerd daarvoor een verklaringen te geven.

4.2 Achtergronden van werkgelegenheidsgroei

In de onderstaande tabel staan de gestileerde resultaten uit een model waarmee de verschillen in werkgelegenheidsgroei tussen de Nederlandse gemeenten worden verklaard. De resultaten van de analyses met steden en niet-stedelijke gemeenten blijken in die modellen vergelijkbaar te zijn, waardoor die hier niet verder zijn opgesplitst.

Tabel 4.1 Wat verklaart werkgelegenheidsgroei in een gemeente?

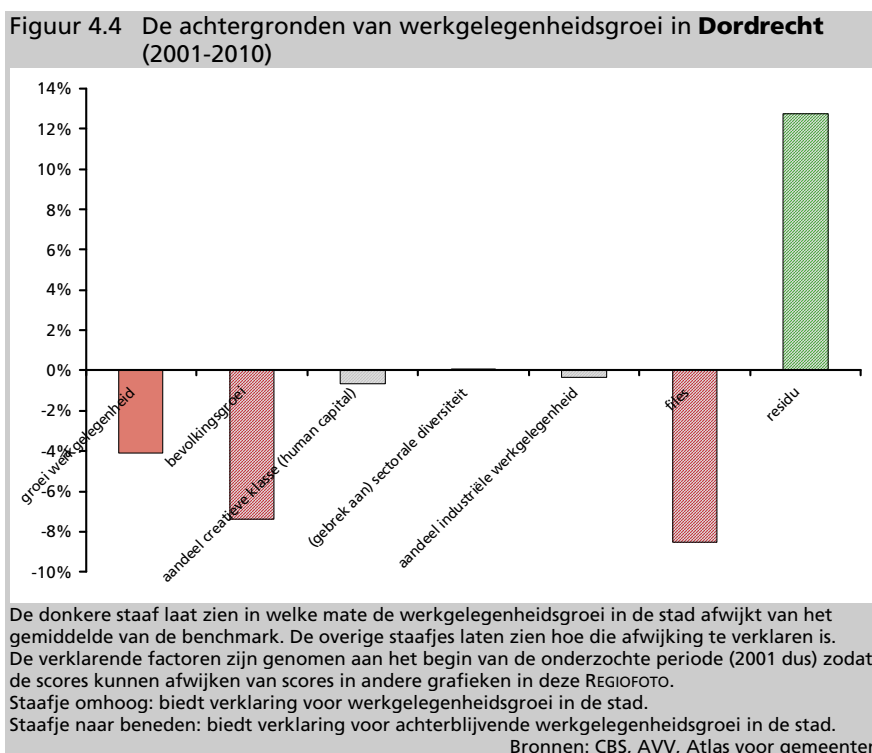
	Effect op werkgelegenheidsgroei
AGGLOMERATIE EN STEDELIJKHEID	
Effect van files op bereikbaarheid (agglomeratienadelen)	-
ECONOMIE	
Aandeel industriële werkgelegenheid	-
Sectorale diversiteit	+
BEVOLKING	
Aandeel creatieve klasse (<i>human capital</i>)	+
Bevolkingsgroei	+

De tabel is een gestileerde weergave van de uitkomsten uit de modellen waarmee de werkgelegenheidsgroei in Nederlandse gemeenten wordt verklaard. Een + betekent dat die factor positief samenhangt met werkgelegenheidsgroei (hoe hoger de waarde van die factor, hoe meer groei). Een - betekent dat die factor negatief samenhangt met groei.

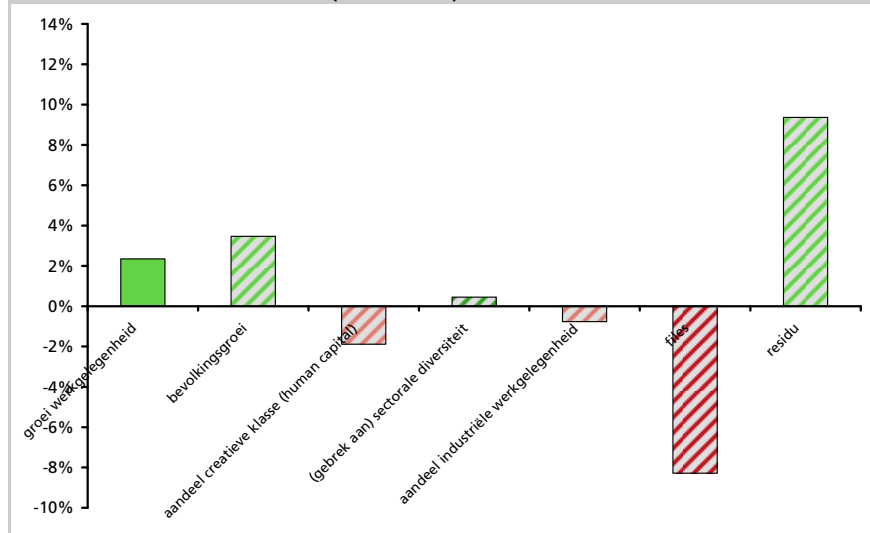
Die groeiverschillen tussen gemeenten zijn enerzijds afhankelijk van de verschillen in de groei (werken volgt wonen) en samenstelling (*human capital*) van de bevolking, en anderzijds van de mate van diversiteit van de sectorale

werkgelegenheidsstructuur in de stad. Ook kampen de meest geagglomereerde regio's in Nederland zodanig met agglomeratienadelen zoals files dat om die reden de groei daar minder is geweest dan verwacht zou mogen worden.

De tabel toont de gemiddelde resultaten voor alle Nederlandse gemeenten. De vraag is vervolgens hoe dat model uitwerkt voor de regio Drechtsteden. Met andere woorden: wat zijn de verklaringen voor de afwijkende werkgelegenheidsgroei van de regio ten opzichte van de groei in andere stadsregio's? Het antwoord op die vraag staat in onderstaande grafieken.

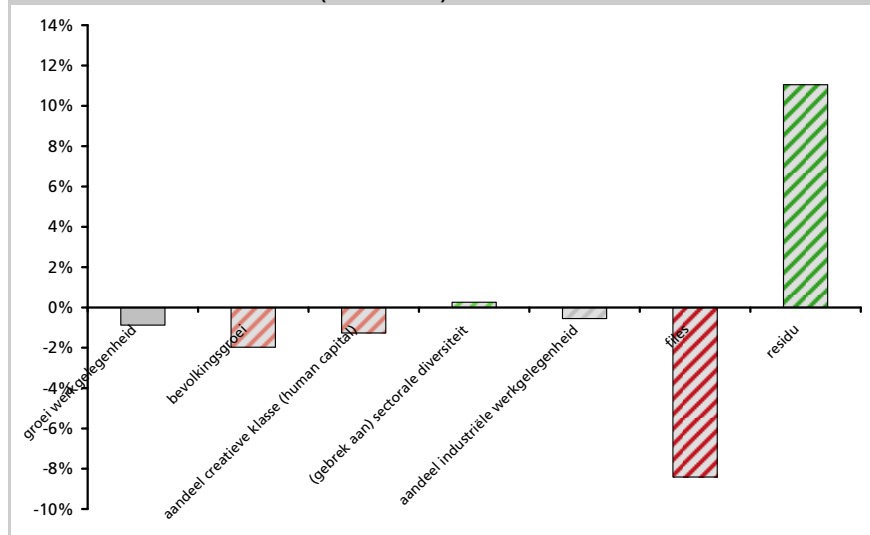

Figuur 4.5 De achtergronden van werkgelegenheidsgroei in het **omeland van Dordrecht** (2001-2010)

Bronnen: CBS, AVV, Atlas voor gemeenten

Figuur 4.6 De achtergronden van werkgelegenheidsgroei in de **regio Drechtsteden** (2001-2010)

Bronnen: CBS, AVV, Atlas voor gemeenten

Het feit dat de niet-stedelijke gemeenten in de Drechtsteden op het gebied van werkgelegenheidsgroei beter scoren ten opzichte van de benchmark en de stad Dordrecht juist minder goed wordt volledig verklaard door het verschil in bevolkingsgroei. Doordat de bevolking in het ommeland in relatieve zin harder groeit dan in de centrumstad, ontwikkelt ook de werkgelegenheid zich daar positiever (werken volgt wonen).

Op de andere verklarende factoren is het beeld van stad en ommeland vergelijkbaar: relatief weinig *human capital* en een relatief hoge filedruk belemmeren de economische groei in de regio. Toch is die groei de laatste jaren nog groter geweest dan op basis van kenmerken van de regio verwacht zou mogen worden: de residuen zijn positief. Wellicht heeft dat te maken met succesvol regionaal economisch beleid.

5 Bevolkingssamenstelling

De samenstelling van de bevolking van een stedelijke regio is cruciaal. De samenstelling van de bevolking biedt vaak een belangrijke verklaring voor zowel het werkloosheidspercentage als de leefbaarheidssituatie. In dit deel van de REGIOFOTO worden zoveel mogelijk facetten van de samenstelling van de bevolking van de regio Drechtsteden in kaart gebracht, en wordt die samenstelling verklaard uit de woonomgeving en de economische omstandigheden van de stad en de regio.

5.1 Aard van de bevolkingssamenstelling

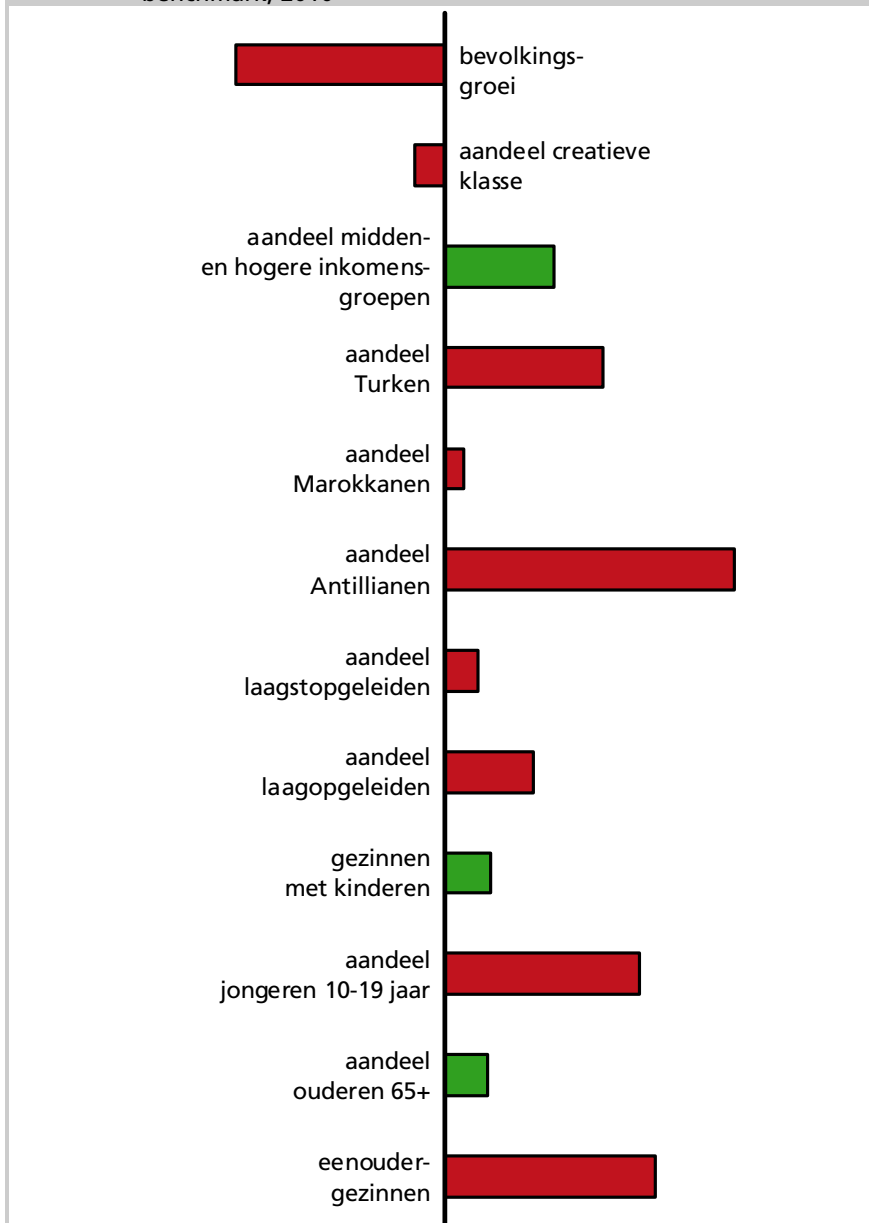
In onderstaande figuren wordt allereerst de samenstelling van de bevolking in de regio Drechtsteden zo precies mogelijk in kaart gebracht ten opzichte van het gemiddelde van de benchmark. De getoonde indicatoren zijn niet zomaar gekozen, maar gebaseerd op de empirische modellen die aan deze REGIOFOTO ten grondslag liggen. Het zijn de kenmerken van de bevolking die meetbaar samenhangen met enerzijds leefbaarheidsproblemen en werkloosheid, en anderzijds de economische groei.

Voor die economische groei blijkt het aandeel hoogopgeleiden van belang te zijn. Als indicator voor de voorraad *human capital* is de omvang van de creatieve klasse een betere indicator dan het aandeel hoogopgeleiden.⁸ Daarom is alleen de omvang van de creatieve klasse opgenomen.

Voor het verklaren van leefbaarheidsproblemen zijn zowel de demografische (gezinnen met kinderen, jongeren en ouderen), sociaal-economische (hogere inkomensgroepen), als de etnische (Marokkanen en Antillianen) samenstelling van de bevolking van belang. Dat geldt ook voor het verklaren van werkloosheid, waarvoor ook nog de huishoudenssamenstelling (eenoudergezinnen) en het opleidingsniveau een verklaring bieden.

⁸ Marlet, G.A., Van Woerkens, C.M.C.M., 2007: The Dutch Creative class and how it fosters urban employment growth, in: *Urban Studies*, 44, 13, 1-21.

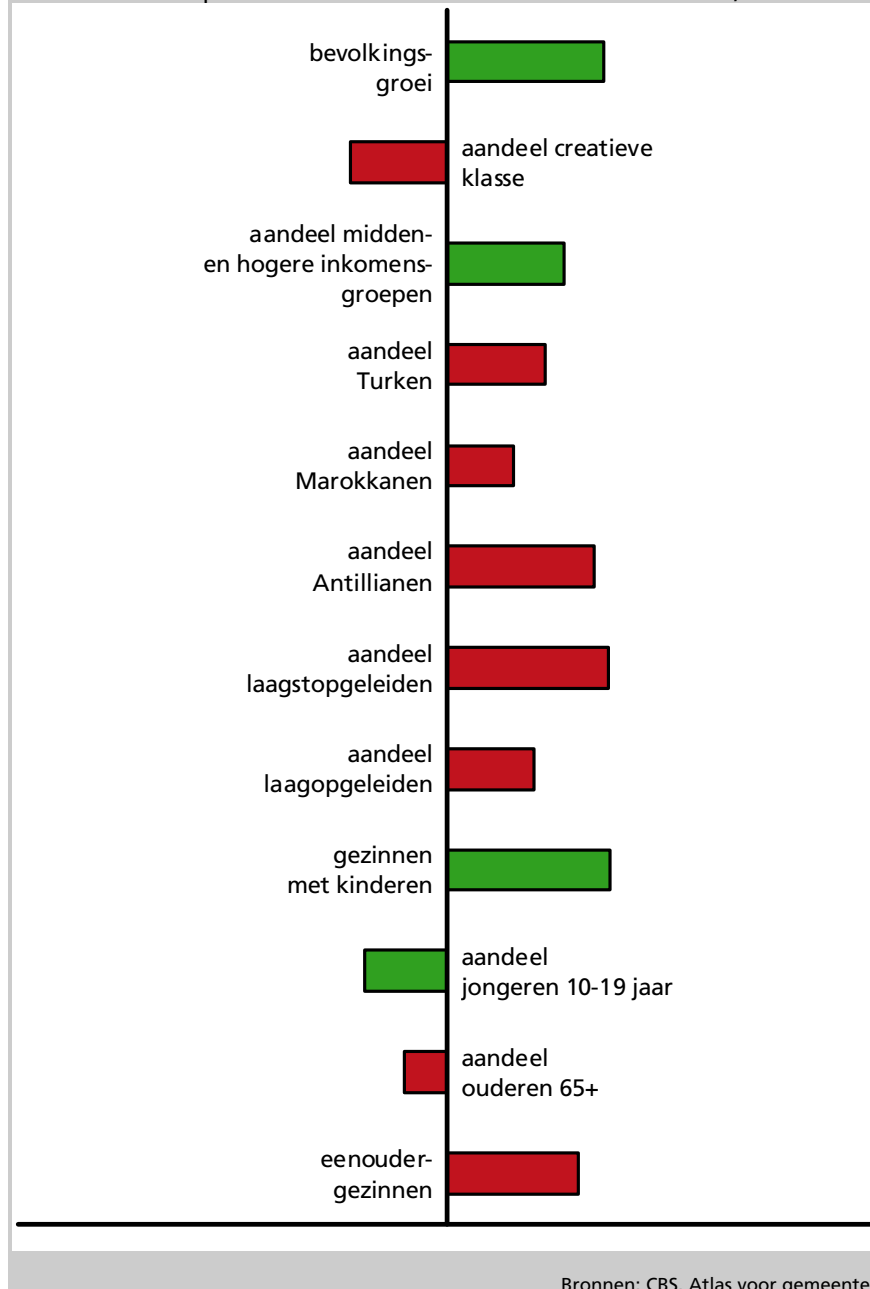
Figuur 5.1 De bevolkingssamenstelling van **Dordrecht**, ten opzichte van de benchmark, 2010

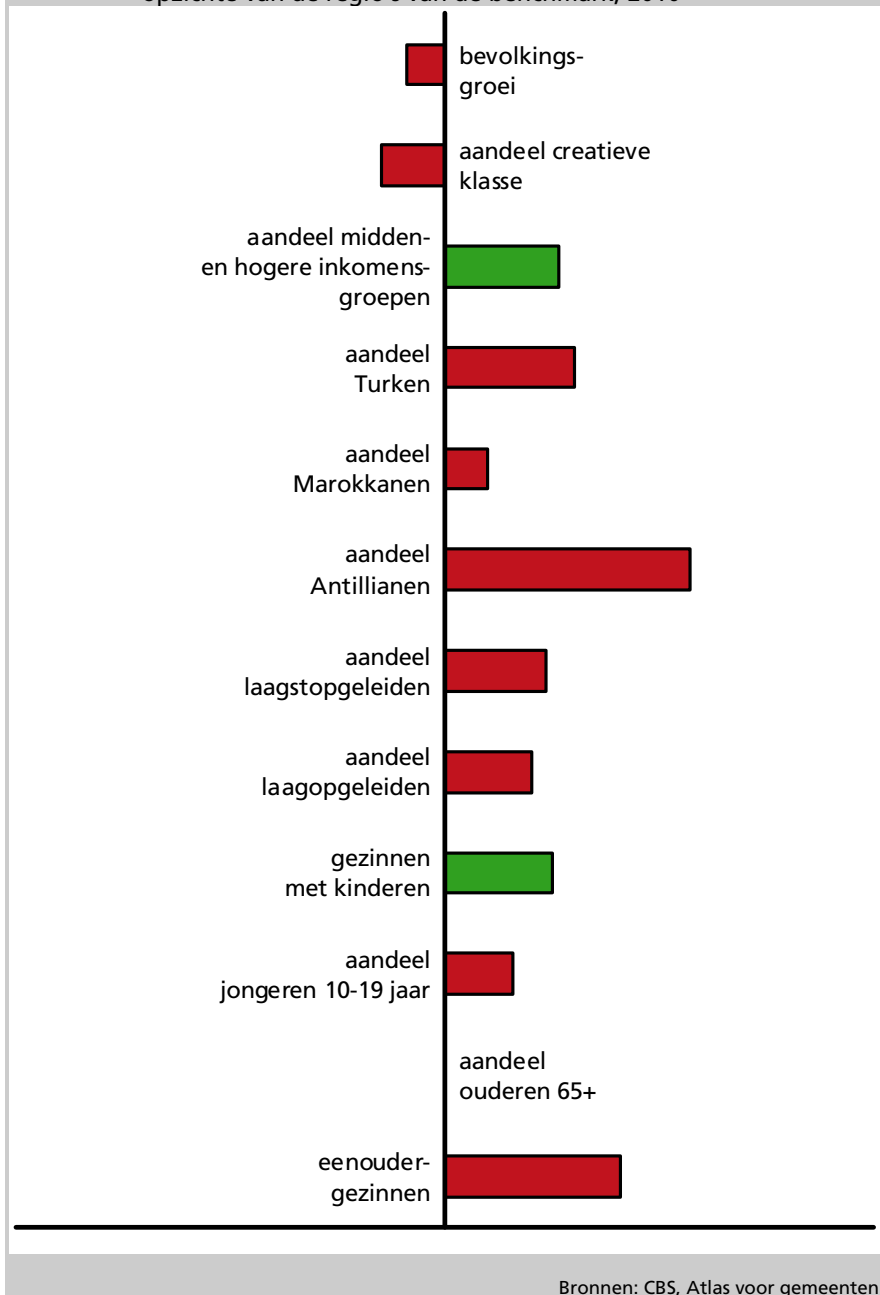
De figuur toont de afwijking van het gemiddelde van de benchmark. Hoe verder het staafje naar rechts wijst hoe hoger de score ten opzichte van de benchmark. Hoe verder het staafje naar links wijst, hoe lager. Met groen en rood is aangegeven of de score als relatief gunstig of ongunstig kan worden gekwalificeerd.

Bronnen: CBS, Atlas voor gemeenten

Figuur 5.2 De bevolkingssamenstelling in **het ommeland** van Dordrecht, ten opzichte van de ommelanden van de benchmark, 2010

Figuur 5.3 De bevolkingssamenstelling in **de regio Drechtsteden**, ten opzichte van de regio's van de benchmark, 2010

De groei van de bevolking is in de regio Drechtsteden zoals gezegd benedengemiddeld, vooral door de geringe groei in de stad Dordrecht zelf. Ook de samenstelling van de bevolking is niet al te positief. De Drechtsteden hebben relatief weinig creatieve, hoogopgeleide inwoners (en daardoor weinig *human capital*), veel niet-westerse allochtonen, veel laagopgeleiden en veel eenoudergezinnen. Opmerkelijk is dat de stad Dordrecht relatief veel jongeren heeft, terwijl de overige gemeenten in de Drechtsteden juist minder jongeren hebben dan vergelijkbare gemeenten in de benchmark. Voor het overige is het beeld van stad en ommeland in de Drechtsteden voor wat betreft de samenstelling van de bevolking vergelijkbaar.

5.2 Achtergronden van de bevolkingssamenstelling

De samenstelling van de bevolking van een stad en regio is deels historisch bepaald. Daarnaast spelen geboorte en sterfte een rol. En tot slot bepaalt migratie een deel van de verandering van de samenstelling van de bevolking. Bij het verklaren van de verschillen in bevolkingssamenstelling ligt de nadruk op die migratie. De reden daarvoor is dat juist de migratie van hoger opgeleiden en mensen uit de midden- en hogere inkomensgroepen bepalend is voor de verschillen tussen steden en regio's. Bovendien gaat de beleidsmatige interesse vaak uit naar het aantrekken van mensen uit de midden- en hogere inkomensgroepen.

Met regressieanalyses is achterhaald welke factoren ervoor zorgen dat de ene regio wel en de andere niet in trek is bij kansrijke bevolkingsgroepen. Daarvoor zijn modellen gecombineerd die een verklaring bieden voor de verschillen in huizenprijzen, het aandeel hoogopgeleiden en de migratiebalans tussen gemeenten in Nederland.⁹ In onderstaande tabel zijn de uitkomsten uit die analyses gestileerd weergegeven. In de eerste kolom staan de resultaten voor het stedelijke gebied, in de tweede kolom staan de resultaten voor de dorpen in de ommelanden.

De bereikbaarheid van banen bleek de belangrijkste verklarende variabele voor de aantrekkingskracht van een stad te zijn. Het gaat hierbij niet alleen om banen in de stad maar ook (en vooral) om de bereikbaarheid van banen

⁹ Zie: G. Marlet, 2009: De aantrekkelijke stad (VOC Uitgevers, Nijmegen).

vanuit de stad. De indicator die hiervoor is gebruikt houdt rekening met alle banen die op acceptabele afstand van de stad liggen, de werkelijke reistijden per OV en auto en het effect van files daarop. De ommelanden van de stad spelen hier dus een belangrijke rol voor de economische kansen van de stedelijke bevolking.¹⁰

Tabel 5.1 Wat bepaalt de aantrekkingskracht van stad en ommeland?

	Aantrekkingskracht op kansrijke bevolkingsgroepen	
	STAD	OMMELAND
ECONOMIE		
Bereikbaarheid van banen	+	+
WOONOMGEVING		
Woningen		
Aandeel vrijstaande woningen	+	+
Aandeel tweekappers	+	+
Aandeel tussenwoningen	-	-
Aandeel appartementen	-	-
Aandeel sociale huurwoningen	-	-
Aandeel hoogbouw	-	-
Aandeel vooroorlogse woningen	+	+
Gemiddelde afstand tot het centrum	-	-
Voorzieningen		
Aantal winkels mode en luxe	+	+
Leegstaande winkels	-	-
Aanbod podiumkunsten (in de stad)	+	-
Aanbod podiumkunsten (in de regio)	-	+
Culinaire kwaliteit	+	+
Historische gebouwen (aandeel Rijksmonumenten)	+	+
Aanwezigheid universiteit	+	+
Voetbalindex	+	-
Natuur		
Nabijheid Noordzeekust	+	+
Nabijheid natuurgebieden	+	+
Aandeel oppervlaktewater	+	-
Gentrification		
Aandeel kunstenaars (proxy)	+	-
OVERLAST EN ONVEILIGHEID		
Overlast	-	-
Vernielingen	-	-
Geweldsmisdrijven	-	-
Stankoverlast	-	-

De tabel is een gestileerde weergave van de uitkomsten uit de modellen waarmee de aantrekkingskracht van steden en dorpen wordt verklaard. Een + betekent dat die factor positief van invloed is op die aantrekkingskracht. Een - betekent dat die factor daar negatief mee samenhangt.

¹⁰ Zie voor een uitgebreide beschrijving van die indicator: G.A. Marlet, C.M.C.M. van Woerkens, 2005: Atlas voor gemeenten 2005, thema bereikbaarheid (Atlas voor gemeenten, Utrecht).

Ook het culturele en culinaire aanbod in de stad is van groot belang voor de aantrekkingskracht. Bij het culturele aanbod blijkt het vooral te gaan om het reguliere aanbod aan concerten en uitvoeringen in de podiumkunsten, en niet (meetbaar) om evenementen, festivals en musea. In sommige modellen blijkt overigens wel de aanwezigheid van een goed presterende profvoetbalclub (voetbalevenementen dus) van invloed te zijn op de aantrekkingskracht van een stad op bepaalde bevolkingsgroepen.¹¹ Voor de dorpen in het ommeland zijn niet (alleen) de voorzieningen in de gemeente van belang, maar (juist) ook de voorzieningen in de naburige stad, of de naburige steden.

Het aanbod aan winkels voor mode en luxe (*funshopping*) blijkt belangrijk te zijn voor zowel de stad als de gemeenten in het ommeland. Ook biedt de aanwezigheid van historische gebouwen, afgemeten aan het aantal Rijksmonumenten, een significante verklaring voor de aantrekkingskracht van zowel de stad als de dorpen in het ommeland.

De nabijheid van natuur vanuit de stad doet er ook toe. De nabijheid van natuur duidt op het belang dat mensen hechten aan de mogelijkheid voor natuurrecreatie binnen acceptabele reistijd.¹² Ook hier heeft het ommeland dus een belangrijke functie voor het woonklimaat in en de aantrekkingskracht van de stad. Tot slot doen ook de aanwezigheid van water in de directe woonomgeving en de nabijheid van de Noordzeekust er toe bij het verklaren van de samenstelling van de bevolking in een stad.

Uit de directe woonomgeving blijken vooral de indicatoren voor geweld en overlast een negatieve verklaring te bieden voor de aantrekkingskracht van een stad en regio. De gebruikte overlastindicator is een samengestelde indicator waar zowel overlast van jongeren en omwonenden onderdeel van uitmaakt als vervuilingsaspecten als bekladding en rommel op straat.

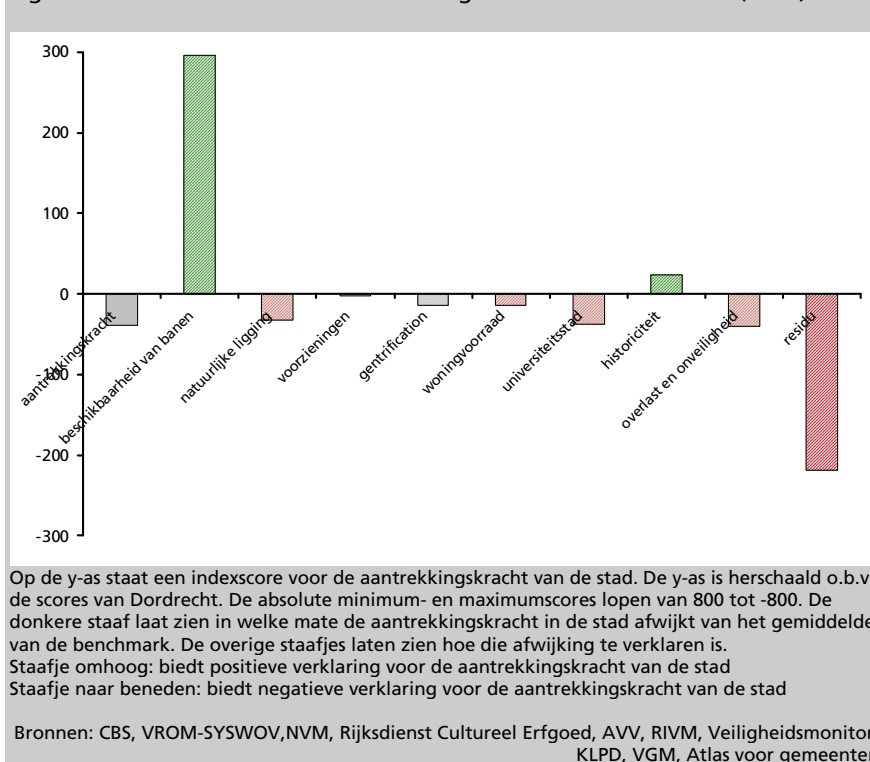
Behalve ligging, voorzieningen en een veilige woonomgeving zijn ook de kenmerken van de woningvoorraad van invloed op de aantrekkingskracht van een stad of regio. Het aandeel sociale huurwoningen is bijvoorbeeld negatief van invloed op de aantrekkingskracht op kansrijke bevolkingsgroepen, de omvang van de woningen positief.

¹¹ Zie: G.A. Marlet, 2009: De aantrekkelijke stad (VOC Uitgevers, Nijmegen).

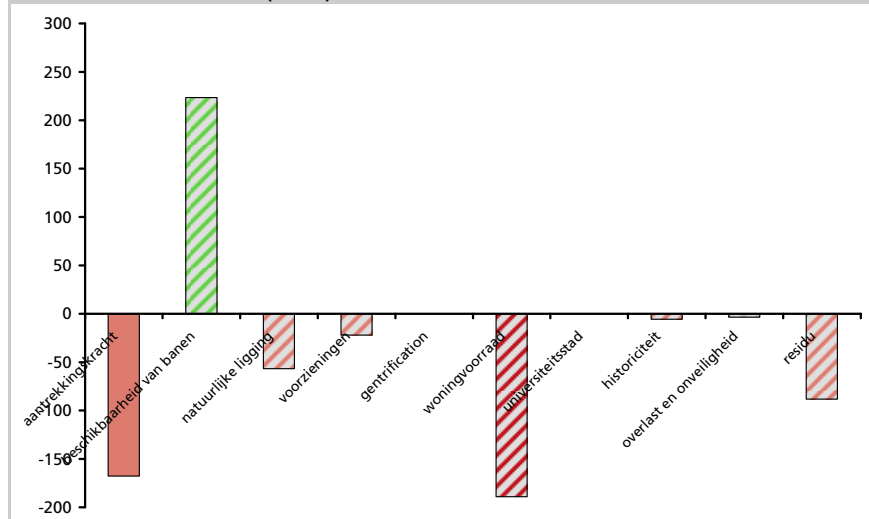
¹² Bij de constructie van de ruimtelijke indicator 'nabijheid natuur' werd de reistijdwaardering voor recreatieve functies gebruikt (bron: RIVM).

De in de tabel getoonde indicatoren zijn gemiddeld van invloed op de aantrekkingskracht van de Nederlandse steden en dorpen. De vraag is welke van die factoren voor de regio Drechtsteden van belang zijn bij het verklaren van de aantrekkingskracht op hoger opgeleiden en mensen uit de midden- en hogere inkomensgroepen. In onderstaande grafieken is dat weergegeven.

Figuur 5.4 Wat verklaart de aantrekkingskracht van **Dordrecht** (2010)?

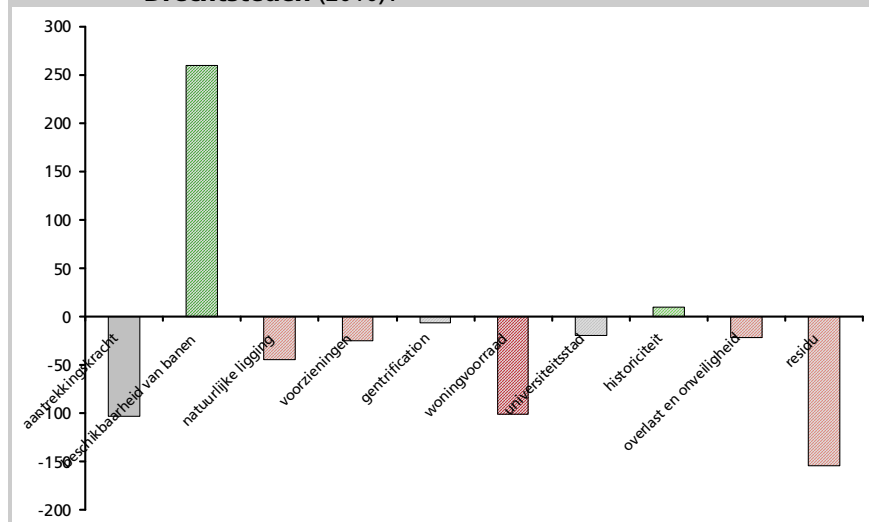

Figuur 5.5 Wat verklaart de aantrekkingskracht van **het ommeland** van Dordrecht (2010)?

Bronnen: CBS, VROM-SYSWOV, NVM, Rijksdienst Cultureel Erfgoed, AVV, RIVM, Veiligheidsmonitor, KLPD, VGM, Atlas voor gemeenten

Figuur 5.6 Wat verklaart de aantrekkingskracht van **de regio Drechtsteden** (2010)?

Bronnen: CBS, VROM-SYSWOV, NVM, Rijksdienst Cultureel Erfgoed, AVV, RIVM, Veiligheidsmonitor, KLPD, VGM, Atlas voor gemeenten

De relatief ongunstige samenstelling van de bevolking in de regio Drechtsteden heeft te maken met een lagere dan gemiddelde aantrekkingskracht op verhuizende huishoudens. Het zijn over het algemeen namelijk de hoogopgeleide huishoudens die over grotere afstanden tussen steden en stedelijke regio's verhuizen.

De aantrekkingskracht van de regio Drechtsteden in totaliteit is lager dan de gemiddelde aantrekkingskracht van de overige stedelijke regio's in Nederland. Weliswaar is de ligging van de Drechtsteden relatief gunstig, wat leidt tot relatief veel beschikbare banen voor de (potentiële) inwoners van de Drechtsteden. Met de kwaliteit van woningvoorraad, de leefbaarheid in de woonomgeving, en het stedelijke voorzieningenniveau is het echter minder gunstig gesteld dan gemiddeld in de benchmark. Dat is reden dat de aantrekkingskracht van de Drechtsteden op verhuizende huishoudens lager is dan gemiddeld.

6 Woonomgeving

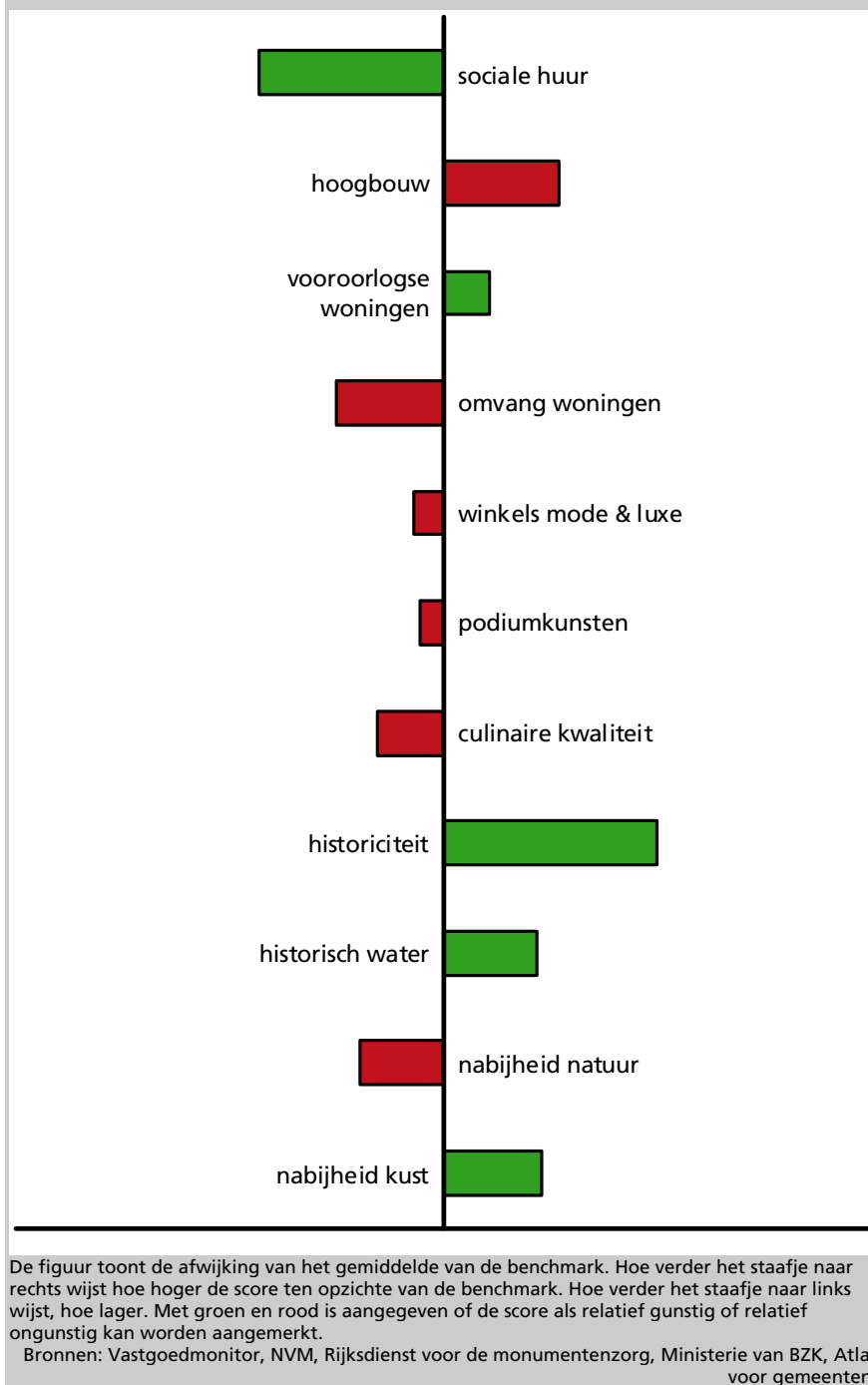
Het woonklimaat van een stedelijke regio biedt zoals gezegd een belangrijke verklaring voor de samenstelling van de bevolking, en geeft indirect een antwoord op de vraag waarom de ene stedelijke regio meer dan de andere stedelijke regio te maken heeft met werkloosheid en problemen op het gebied van overlast en onveiligheid. Daarom wordt aan die kwaliteit van de woonomgeving een apart hoofdstuk gewijd. Bovendien is deze dimensie veel meer dan andere dimensies in het analysemodel met beleid te beïnvloeden. Dat maakt dit thema extra relevant.

Voor de selectie van de indicatoren bij dit thema is zoveel mogelijk aangesloten bij de factoren die de bevolkingssamenstelling en de aantrekkingskracht verklaren (zie het vorige hoofdstuk). Dat betekent allereerst dat kenmerken van de woningvoorraad zijn opgenomen, zoals de gemiddelde oppervlakte van de woningen, het aandeel vooroorlogse woningen, het aandeel sociale huurwoningen en het percentage hoogbouw.

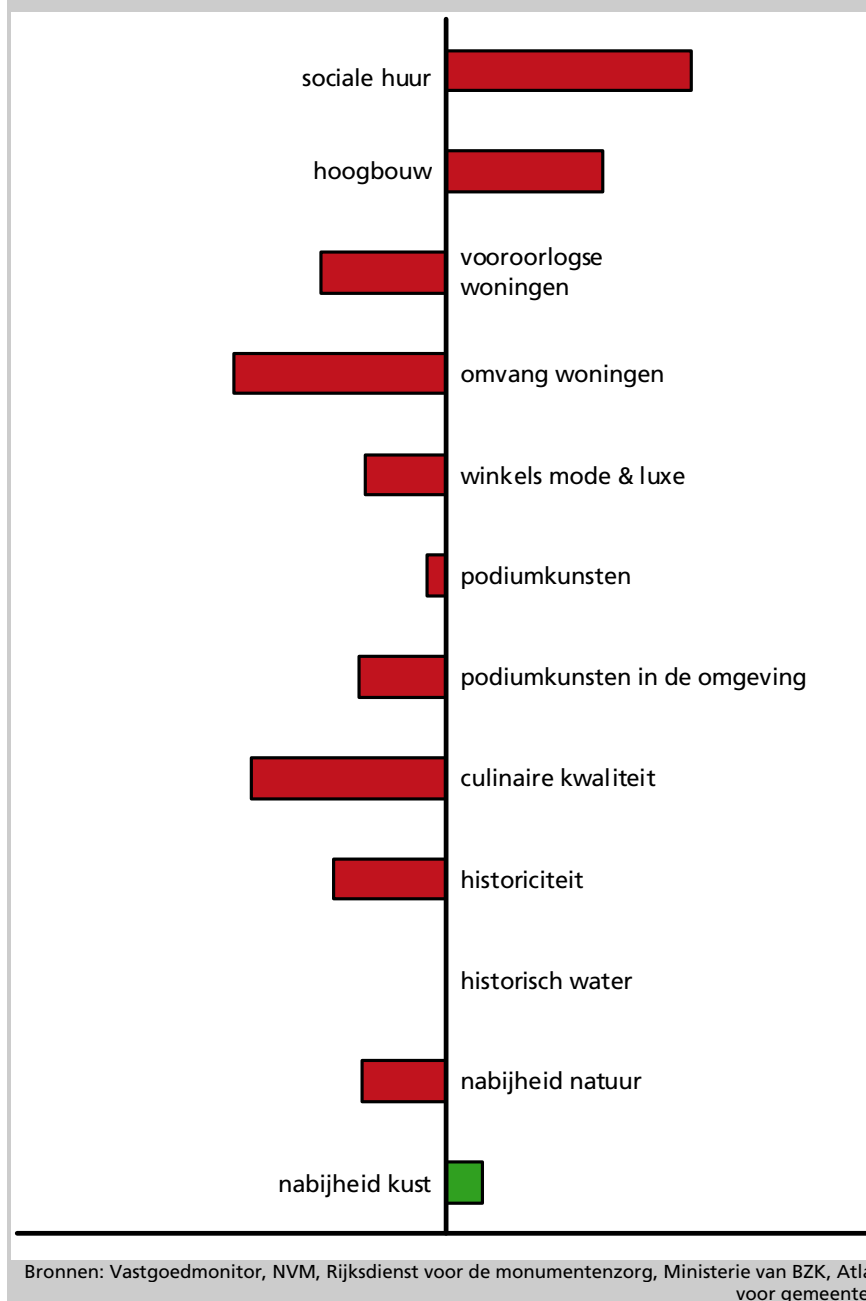
Vervolgens is een aantal voorzieningen dat meetbaar van invloed is op die aantrekkingskracht opgenomen: het aanbod winkels voor *funshopping* (mode en luxe), het aanbod podiumkunsten en de culinaire kwaliteit. Voor de grafiek van het ommeland zijn niet (alleen) de voorzieningen in de gemeenten zelf, maar (vooral) ook de nabijheid van de voorzieningen in de naburige stad of steden opgenomen. Tot slot zijn indicatoren opgenomen voor de esthetische kwaliteiten van de stad en haar omgeving. Het aantal Rijksmonumenten als indicatie voor de aanwezigheid van historische gebouwen. De kwaliteit van de omgeving van de stad is gemeten aan de hand van de nabijheid van natuurgebieden en de Noordzeekust.

Al die indicatoren voor de kwaliteit van de woonomgeving zijn in onderstaande figuren getoond als afwijking van het gemiddelde van de (ommelanden van de) benchmark.

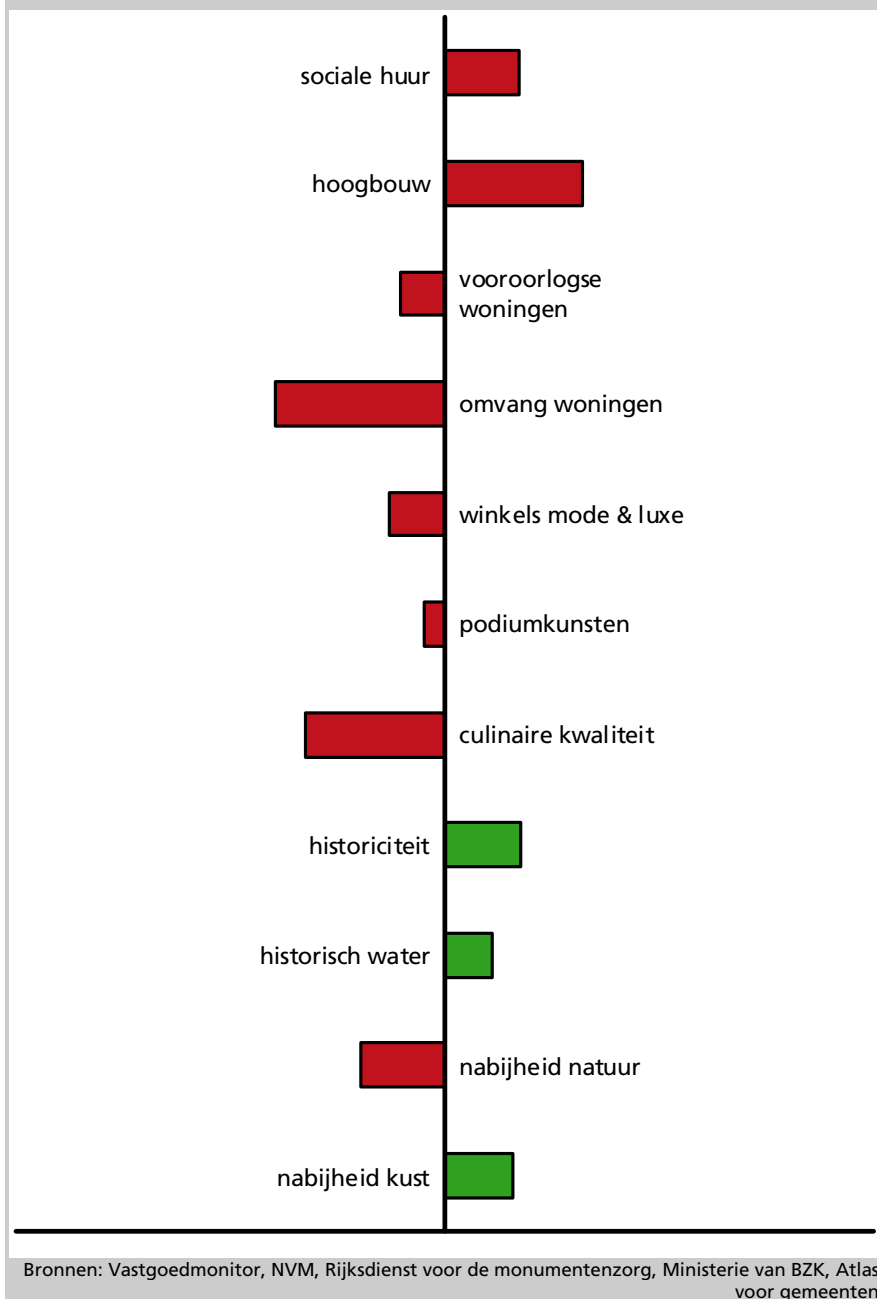
Figuur 6.1 Het woonklimaat in **Dordrecht**, 2010

Figuur 6.2 Het woonklimaat in **het ommeland** van Dordrecht, 2010

Figuur 6.3 Het woonklimaat in **de regio Drechtsteden**, 2010

Uit het vorige hoofdstuk bleek al dat de relatief geringe aantrekkingskracht van de regio Drechtsteden op verhuizende huishoudens vooral te maken heeft met de kenmerken van de woningvoorraad en het voorzieningenniveau. Uit de bovenstaande grafieken blijkt dat de woningen in de Drechtsteden relatief klein zijn, dat er relatief veel hoogbouw is, en dat in het ommeland van Dordrecht ook relatief veel sociale huur is. Al die factoren zorgen voor een relatief slechte concurrentiepositie op de woningmarkt.

Daarnaast hebben de inwoners van de regio Drechtsteden de beschikking over minder voorzieningen dan gemiddeld in de benchmark. Dat komt zowel door het relatief geringe voorzieningenniveau in het ommeland, als door het benedengemiddelde voorzieningenniveau in de centrumstad Dordrecht. In die zin profiteren de gemeenten in het ommeland dus onvoldoende – of in ieder geval minder dan in andere stedelijke regio's – van de aanwezigheid van een aantrekkelijke centrumstad. En zo'n aantrekkelijke centrumstad met een royaal en goed bereikbaar aanbod aan stedelijke voorzieningen is cruciaal voor de concurrentiepositie van dergelijke gemeenten op de woningmarkt.

Foto regio Drechtsteden, afdruk 2011 [Atlas voor gemeenten]

7 Bijlage: beschrijving van de indicatoren

In deze bijlage zijn de indicatoren die zijn gebruikt uitgebreid beschreven.

7.1 Leefbaarheid

Index Overlast & onveiligheid

Een gewogen samengestelde index die bestaat uit de indicatoren geweldsmisdrijven, overlast door drugsgebruik, overlast door dronken mensen, overlast van jongeren, overlast van omwonenden, vernielingen, bekladdingen, rommel op straat, inbraak in woningen, auto-inbraak en fietsendiefstal. De selectie van de indicatoren voor de index volgt uit een objectieve analyse van het woongedrag van de mensen in de wijk, en geeft aan welke aspecten van leefbaarheid mensen in de wijk zelf belangrijk vinden en in welke mate. Van die indicatoren is een gewogen combinatie gemaakt op basis van de coëfficiënten die aangeven welk effect ze hebben op de waardering voor de woonomgeving.¹³ Die index is uitgedrukt in een waarde die is te interpreteren als: 'het aandeel van de bevolking dat serieus last heeft van problemen op het gebied van overlast, verloedering en onveiligheid in zijn woonomgeving'.

Geweldsmisdrijven

Het aantal geregistreerde geweldsmisdrijven per 1000 inwoners. Geregistreerd betekent: bekend bij de politie, dat wil zeggen schriftelijk vastgelegd in een proces-verbaal, dagrapport of aangifteformulier (Bron: CBS/KLPD).

Overlast door drugsgebruik

Het aandeel van de bevolking dat overlast ervaart van drugsgebruikers. Alle indicatoren voor overlast en onveiligheid (ook de andere negen hieronder beschreven indicatoren) komen in eerste instantie uit de Veiligheidsmonitor.

Die Veiligheidsmonitor lijkt misschien een onbetrouwbare bron omdat de steekproef ervan relatief klein is. De data uit de Veiligheidsmonitor (voorheen Politiemonitor) zijn dan ook niet zonder meer geschikt voor

¹³ Zie voor een uitgebreide beschrijving van de methode achter die selectie en weging: G.A. Marlet, C.M.C.M. van Woerkens, 2007: Op weg naar Early Warning. Omvang, oorzaak en ontwikkeling van problemen in de wijk (Atlas voor gemeenten, Utrecht).

analyses op lage ruimtelijke schaalniveaus. Het aantal respondenten in de Veiligheidsmonitor is vaak te laag om betrouwbare uitspraken te kunnen doen. Bovendien varieert het aantal waarnemingen sterk per jaar en per gemeente. Om deze data toch te kunnen gebruiken zijn ze zodanig bewerkt dat een statistisch betrouwbare uitspraak over de veiligheidssituatie, zelfs voor wijken, mogelijk is.

In gevallen waar waarnemingen niet betrouwbaar worden geacht is niet zozeer met de waarneming van het laatste jaar gewerkt maar met het laatste punt op de geschatte gewogen trendlijn van alle waarnemingen uit de Veiligheidsmonitor vanaf 1993. Wel of niet betrouwbaar is als volgt bepaald:

Met een Monte-Carlo-simulatie is de variantie per indicator in de totale index bepaald. Op die manier is, rekening houdend met co-varianties, de variantie van de totale index bepaald. Hiermee is vervolgens bepaald wat de kans is dat de op ruwe waarnemingen uit de Veiligheidsmonitor gebaseerde index een waarde heeft die 5% hoger of lager ligt dan de waarde die uit bovenstaande analyse volgt.

Als die kans (op een afwijking van 5%) groter is dan 10% wordt die uitkomst als statistisch onbetrouwbaar verondersteld. De postcodegebieden waarvoor geen betrouwbare uitspraak kon worden gedaan zijn samengevoegd met aangrenzende gebieden totdat een samengesteld gebied is ontstaan waarvoor wel een betrouwbare uitspraak kon worden gedaan.

De uitkomst van het geaggregeerde gebied is vervolgens weer gedeaggregeerd naar de originele postcodegebieden, op basis van de kenmerken die de score op de Index Overlast & onveiligheid zo goed mogelijk kunnen verklaren. Als extra plausibiliteits-check zijn de uitkomsten uit de Veiligheidsmonitor waar mogelijk vergeleken met de processen-verbaal van aangifte bij de politie (KLPD), en met gedetailleerdere enquêtes van verschillende afzonderlijk gemeenten. Ondanks onvermijdelijke verschillen tussen de verschillende bronnen, bleken de indicatoren uit die verschillende bronnen op geaggregeerd niveau vrijwel dezelfde uitkomsten op te leveren

Door deze bewerking is zelfs op wijkniveau een statistisch betrouwbare uitspraak over de overlast- en onveiligheidssituatie mogelijk.¹⁴ Op gemeenteniveau is die statistische betrouwbaarheid vanzelfsprekend nog veel groter. Bovendien blijken de uitkomsten, indien ze vergeleken worden met de lokale Enquêtes Leefbaarheid & Veiligheid (die over het algemeen een grotere steekproef hebben) meestal nauwelijks af te wijken.

Overlast van dronken mensen

Het aandeel van de bevolking dat overlast ervaart van dronken mensen (bron: Veiligheidsmonitor).

Overlast van jongeren

Het aandeel van de bevolking dat overlast ervaart van jongeren (bron: Veiligheidsmonitor).

Overlast van omwonenden

Het aandeel van de bevolking dat overlast ervaart van omwonenden (bron: Veiligheidsmonitor).

Index Verloedering

De Index Verloedering is een gewogen combinatie van vernielingen, bekladdingen en rommel op straat (bron: Veiligheidsmonitor). De wijze waarop de index is samengesteld is gelijk aan de Index Overlast & Onveiligheid.

Inbraak in woningen

Het aandeel van de bevolking dat slachtoffer geworden is van woninginbraak (bron: Veiligheidsmonitor en KLPD).

Auto-inbraak

Het aandeel van de bevolking dat slachtoffer geworden is van diefstal uit de auto (bron: Veiligheidsmonitor en KLPD).

Fietsendiefstal

Het aandeel van de bevolking dat slachtoffer is geworden van fietsendiefstal (bron: Veiligheidsmonitor en KLPD).

¹⁴ Zie voor een uitgebreide beschrijving van de methode achter deze databewerking: G.A. Marlet, C.M.C.M. van Woerkens, 2007: Op weg naar Early Warning. Omvang, oorzaak en ontwikkeling van problemen in de wijk (Atlas voor gemeenten, Utrecht).

Onveiligheidsgevoel

Het onveiligheidsgevoel is het percentage inwoners in de gemeente dat zich weleens onveilig voelt (bron: Veiligheidsmonitor).

7.2 Arbeidsparticipatie

Werkloosheid

Het aantal werklozen onder de beroepsbevolking, als percentage van de totale beroepsbevolking op basis van de Enquête Beroepsbevolking (EBB) van het CBS. Dit cijfer geeft ook personen weer die niet ingeschreven staan bij een UWV Werkbedrijf, maar wel serieus op zoek zijn naar werk. Bovendien vallen personen die wel ingeschreven staan bij een UWV Werkbedrijf maar feitelijk niet op zoek zijn naar of niet beschikbaar zijn voor werk buiten deze definitie.

Jeugdwerkloosheid

Het aantal jongeren tussen 15 en 24 jaar dat werk zoekt (bron: UWV Werkbedrijf) als percentage van de beroepsbevolking tussen 15 en 24 jaar (bron: EBB/CBS). Het aantal werkloze jongeren tussen 15 en 24 jaar is het aantal zogenoemde niet-werkende werkzoekende jongeren dat is ingeschreven bij het UWV Werkbedrijf. Daarmee is waarschijnlijk een deel van de jeugdwerkloosheid in kaart gebracht. Voor werkzoekende jongeren is inschrijving bij het UWV Werkbedrijf immers geen verplichting of noodzaak omdat werkzoekende jongeren vaak toch geen recht hebben op een uitkering. Het totaal aantal werkloze jongeren uit de EBB blijkt dan ook af te wijken van de cijfers van het UWV Werkbedrijf, maar die bron is ongeschikt voor een vergelijking op gemeenteniveau omdat daarvoor de steekproef te klein is. De omvang van de totale beroepsbevolking tussen 15 en 24 jaar is wel gebaseerd op de EBB van het CBS. Er is een model gebruikt om te corrigeren voor de systematische afwijkingen die in de EBB zitten en schommelingen die niet het gevolg zijn van feitelijke ontwikkelingen. Die correctiemethodiek levert een betrouwbare beroepsbevolking op en dus een betrouwbare vergelijking tussen gemeenten.

Kruitvatindicator (jeugdwerkloosheid & langdurige werkloosheid)

De kruitvatindicator biedt een belangrijke verklaring voor overlast en onveiligheid in de wijk.¹⁵ Leefbaarheidsproblemen in de steden lijken vooral voort te komen uit de sociaal-economische achterstandspositie van bepaalde inwoners van de stad, die de stad om zich heen zien floreren en hun burens daarvan zien profiteren. De kruitvatindicator is een maat voor die economische achterstanden in een kansrijke omgeving.

De kruitvatindicator is ontwikkeld volgens het principe van buskruit. De stoffen die in buskruit zitten zijn elk afzonderlijk niet explosief, maar in combinatie des te meer. De sociaal-economische kruitvatindicator is ontwikkeld vanuit het idee dat als ondanks de vele kansen in een economisch succesvolle regio veel mensen werkloos blijven, er een explosieve situatie ontstaat.

De kruitvatindicator meet allereerst op elk punt in Nederland de kansen op een baan (algemeen, voor laagopgeleiden, voor jongeren, etc.). Die kansen zijn gebaseerd op het aantal banen dat binnen acceptabele reistijd te bereiken is en het aantal mensen dat om die baan concurreert. De kruitvatindicator is de interactie tussen kansen en werkloosheid. Als zowel de werkloosheid als de kansen op de arbeidsmarkt in een stad hoog zijn, heeft de kruitvatindicator een hoge waarde. Als de werkloosheid hoog is, maar de kansen zijn gering, dan heeft de indicator een lagere waarde. Als zowel de werkloosheid laag is als de kansen gering (wat niet vaak voorkomt), dan heeft de kruitvatindicator een waarde dicht bij nul.

Op die manier meet de kruitvatindicator dus eigenlijk de – gegeven het aantal beschikbare banen – ‘onnodige’ werkloosheid, ofwel: de werkloosheid die niet verklaard wordt uit het gebrek aan banen, maar juist samengaat met veel (onvervulde?) beschikbare banen op dezelfde plek. Er zijn twee varianten van de kruitvatindicator: één met jeugdwerkloosheid en één met langdurige werkloosheid. Bij de kruitvatindicator jeugdwerkloosheid gaat het om het aandeel werkloze jongeren in een kansrijke omgeving. Bij de kruitvatindicator langdurige werkloosheid om het aandeel langdurig werklozen in een kansrijke omgeving.

Langdurige werkloosheid

Het aantal langdurig werklozen in de gemeente is het aantal zogenoemde niet-werkende werkzoekenden dat meer dan drie jaar werkloos is (bron: UWV Werkbedrijf). Het aantal langdurig werklozen is genomen als

¹⁵ Zie: G.A. Marlet, C.M.C.M. van Woerkens, 2007: Op weg naar Early Warning. Omvang, oorzaak en ontwikkeling van problemen in de wijk (Atlas voor gemeenten, Utrecht).

percentage van de beroepsbevolking. De omvang van de totale beroepsbevolking in de gemeente is gebaseerd op de EBB van het CBS. Daarbij is gecorrigeerd voor schommelingen die het gevolg zijn van afrondingen in verband met de geringe steekproefgrootte van de EBB.

Segregatie langdurige werkloosheid

De mate van segregatie van langdurig werklozen geeft aan in welke mate langdurig werklozen zich in een bepaalde gemeente in enkele buurten concentreren. Die segregatie is berekend als het percentage van de bevolking dat zou moeten verhuizen om een gelijke verdeling van het aandeel langdurig werklozen over alle buurten in de gemeente te krijgen.

Bijstand

Het aantal personen met een Abw- (Algemene bijstandswet), IOAZ- (Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen), of IOAW-uitkering (Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers) als percentage van de bevolking tussen 20 en 64 jaar. (bron: CBS, StatLine).

Startkwalificatie

Een startkwalificatie wordt in Nederland gelijk gesteld aan een opleiding op niveau 2 van de kwalificatiestructuur van de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB). Dit betekent in het kort, dat na het verlaten van het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo; voorheen vbo en mavo) nog een beroepsopleiding moet worden gevolgd met een minimale opleidingsduur van twee jaar. Ook een afgeronde havo- of vwo-opleiding wordt als een startkwalificatie beschouwd (bron: CBS/EBB).

Vroegtijdig schoolverlaten

Vroegtijdig schoolverlaten is het niet halen van een startkwalificatie (diploma havo, vwo of niveau 2 van het MBO). Een startkwalificatie wordt gezien als het minimale niveau dat nodig is om voldoende toegerust de arbeidsmarkt te betreden (Bron: CFI).

Netto participatiegraad

Het aantal werkzame personen, als aandeel van de totale potentiële beroepsbevolking (alle mensen tussen 15 en 64 jaar). Werkzame personen zijn personen die het grootste deel van hun inkomen verkrijgen uit arbeid (bron: CBS, RIO). Tot de participanten behoren enerzijds mensen die

zonder steun van de overheid werken; mensen die zichzelf redden als werknemer of als zelfstandige. En anderzijds mensen die met ondersteuning van de overheid deelnemen aan het arbeidsproces (via gesubsidieerde arbeid, sociale werkvoorziening of loonkostensubsidies).¹⁶

Arbeidsongeschiktheid

Het aantal personen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering (WIA, WAO, WAZ en Wajong) als percentage van de beroepsbevolking (bronnen: CBS en UWV Werkbedrijf).

Wajong

Het aantal uitkeringen krachtens de wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten (Wajong) die aan het eind van de verslagperiode niet waren beëindigd, de zogeheten lopende uitkeringen, als percentage van de potentiële beroepsbevolking (bron: CBS).

7.3 Economie

Bereikbaarheid van banen (per auto)

Bij de bereikbaarheid van banen gaat het om de bereikbaarheid van werk vanuit de gemeente, vanuit het perspectief van de inwoners (huishoudens). Ofwel: hoe goed kunnen mensen die in de betreffende gemeente wonen een gevarieerd aanbod banen in die gemeente en alle andere gemeenten in Nederland bereiken? Daarbij tellen banen die verder weg liggen minder zwaar mee dan banen dichtbij. De bereikbaarheid van banen is gebaseerd op de gemiddelde reistijdwaardering van Nederlandse werknemers. Daarbij is gerekend met werkelijke reistijden.

Effect van files op bereikbaarheid van banen

Het aantal banen dat als gevolg van files vanuit de gemeente niet meer binnen acceptabele reistijd te bereiken is. Op basis van files 's ochtends de gemeente uit en 's avonds naar de gemeente toe.

¹⁶ Zie voor een uitgebreide beschrijving van de opbouw en berekening van deze alternatieve indicator voor de netto participatiegraad in gemeenten: G. Marlet, C. van Woerkens, R. Zwart, 2009: Zicht op gemeentelijke participatiegraad, in: Meer dan ooit. Sociale diensten en participatiebevordering (Divosa Monitor, Utrecht), pp. 35-58.

Bereikbaarheid van banen per OV

Bij de bereikbaarheid van banen gaat het om de bereikbaarheid van werk vanuit de gemeente, vanuit het perspectief van de inwoners (huishoudens). Ofwel: hoe goed kunnen mensen die in de betreffende gemeente wonen een gevarieerd aanbod banen in die gemeente en alle andere gemeenten in Nederland bereiken? Daarbij tellen banen die verder weg liggen minder zwaar mee dan banen dichtbij. De bereikbaarheid van banen is gebaseerd op de gemiddelde reistijdwaardering van Nederlandse werknemers. Daarbij is gerekend met werkelijke reistijden. De bereikbaarheid van banen is berekend per openbaar vervoer.

Kansen op de arbeidsmarkt

Voor de indicator 'kansen op de arbeidsmarkt' is allereerst het aantal laagopgeleiden, hoogopgeleiden en jongeren in de gemeente genomen. Vervolgens is de beschikbaarheid van werk voor die mensen in de gemeente berekend. Die beschikbaarheid is afgeleid van het aantal mensen per leeftijdsklasse en opleidingsniveau dat per gemeente gemiddeld in de verschillende sectoren werkzaam is. Op basis van die sectorale structuur is vervolgens bepaald welk deel van de banen in elke gemeente geschikt is voor laagopgeleiden, hoogopgeleiden en jongeren. De beschikbaarheid van banen is niet alleen het aantal banen dat in de gemeenten zelf aanwezig is, maar ook de banen in de regio die binnen acceptabele reistijd te bereiken zijn. De beschikbaarheid van banen in elke gemeente is het zogenoemde ruimtelijke gemiddelde van het aantal banen, op basis van werkelijke reistijden en rekening houdend met files. Vervolgens is berekend welke mensen van buiten de gemeente ook 'in de markt zijn' voor die banen. Voor die concurrentie is vervolgens gecorrigeerd. Het resultaat is een indicator die de kans op een baan voor de verschillende bevolkingsgroepen in de gemeente weergeeft. Bij deze indicator wordt dus geredeneerd vanuit het aanbod van banen: hoeveel banen zijn er beschikbaar ten opzichte van het totale aantal hoogopgeleiden, laagopgeleiden, jongeren, etc. (Bron: Atlas voor gemeenten o.b.v. data CBS, ESRI, AVV).

Werkgelegenheidsgroei

De percentuele toename van het aantal banen in de gemeente tussen 2001 en 2010, gecorrigeerd voor eventuele gemeentegrenscorrecties.

Zelfstandigen

Aantal zelfstandigen als percentage van het aantal inwoners 15-64 jaar.

Starters

Het aantal startende ondernemers per jaar als percentage van de beroepsbevolking. Onder startende ondernemers worden nieuwe ondernemingen verstaan die zich voor het eerst inschrijven bij de Kamer van Koophandel. Beginnende ondernemers die zich niet inschrijven zijn dus niet in de statistieken opgenomen, evenmin als oprichtingen van nieuwe activiteiten binnen een bestaande onderneming.

Werkgelegenheidsgraad

Het aantal banen in de gemeente gedeeld door het aantal inwoners (Atlas voor gemeenten o.b.v. data CBS).

Aandeel leegstaande winkels

Aantal leegstaande winkels als percentage van het aantal winkels (bron: Vastgoedmonitor).

Aandeel industrie

Het aantal banen in de nijverheid als percentage van het totaal aantal banen (bron: CBS, Statline).

Aandeel zakelijke diensten

Aandeel banen financiële en zakelijke diensten in kansen op de arbeidsmarkt.

Sectorale diversiteit

Voor het berekenen van de sectorale diversiteit per gemeente is gebruikgemaakt van de zogenaamde Hirschman-Herfindahl index. Dat is een optelling van het kwadraat van het aandeel van elke sector in de totale werkgelegenheid. Hoe groter de Hirschman-Herfindahl index, hoe minder diversiteit. De gepresenteerde waarde is 1 min de Hirschman-Herfindahl index, dus: hoe groter de waarde, hoe diverser de lokale economie.

7.4 Bevolkingssamenstelling

Bevolkingsgroei

De jaarlijkse groei van het aantal inwoners.

Aandeel creatieve klasse

De creatieve klasse in een stad blijkt de beste indicator te zijn voor de voorraad *human capital*.¹⁷ Daarom is als indicator voor dat menselijk kapitaal de omvang van de creatieve klasse als percentage van de beroepsbevolking genomen. De Nederlandse creatieve klasse is gebaseerd op het werk van Richard Florida, dat uitgebreid getoetst is voor en bijgesteld is op basis van de Nederlandse situatie.¹⁸ De Nederlandse creatieve klasse bestaat allereerst uit bedenkers van creatieve ideeën, zoals wetenschappers en onderzoekers, innovatieve ICT'ers, ingenieurs, architecten, tv-makers, journalisten en *bohemians* zoals musici, vormgevers, schrijvers en kunstenaars. Ook de uitvoerders van creatieve ideeën in kennisintensieve economische sectoren zijn tot de creatieve klasse gerekend: managers, specialisten, assistenten en verkopers van creatieve ideeën in de wetenschap, de geneeskunde, de high-tech en ICT, financiële, organisatorische, bedrijfskundige en juridische dienstverlening en creatieve sectoren zoals design en kunst. De cijfers over de beroepen die tot de creatieve klasse behoren zijn op gemeenteniveau verkregen uit de Enquête Beroepsbevolking (EBB) van het CBS. Voor het samenstellen van de Nederlandse creatieve klasse zijn niet de standaardberoepsgroepen van het CBS, maar alle 1211 beroepen die in de EBB-enquête voorkomen één voor één onderverdeeld in creatieve klasse, overheid, service klasse en arbeidersklasse. Omdat de enquête wordt gehouden onder een relatief klein deel van de bevolking, en ook de creatieve klasse maar een deel van de totale beroepsbevolking is, ontstaat een relatief grote statistische onzekerheid. Daarom zijn de cijfers door het CBS afgerond op duizendtallen. Voor kleinere gemeenten vertoont het aandeel van de creatieve klasse om die reden relatief grote schommelingen door de tijd. Ook een voortschrijdend gemiddelde bleek nog erg gevoelig voor onzekerheden in de data. Om die onzekerheden zo min mogelijk te laten doorwerken in de gepresenteerde data is een driejaargemiddelde gepresenteerd

Aandeel midden- en hogere inkomensgroepen

Aantal midden- en hoge inkomens als percentage van het aantal inkomensontvangers (bron:CBS/RIO).

¹⁷ G.A. Marlet, C.M.C.M., van Woerkens, 2007: The Dutch Creative class and how it fosters urban employment growth, in: *Urban Studies*, 44, 13, pp. 2605-2626.

¹⁸ Zie: G.A. Marlet, C.M.C.M. van Woerkens, Het economisch belang van de creatieve klasse, in: ESB, 11-6-2004, pp. 280-283.

Aandeel Turken

Het aantal Turken als percentage van de bevolking (bron: CBS).

Aandeel Marokkanen

Het aantal Marokkanen als percentage van de bevolking (bron: CBS).

Aandeel Antillianen

Het aantal Antillianen als percentage van de bevolking (bron: CBS).

Aandeel laagstopgeleiden

Het aandeel mensen met hoogst behaalde opleiding tot en met basisonderwijs als percentage van de beroepsbevolking (bron: CBS/EBB).

Aandeel laagopgeleiden

Het aantal personen met maximaal een lagere opleiding als percentage van de beroepsbevolking in de gemeente (bron: CBS/EBB). Onder lager onderwijs vallen de opleidingen op niveau 1, 2 en 3 van de zogenoemde SOI. Dit is het gehele basisonderwijs en de eerste fase van het voortgezet onderwijs: lbo, vbo, vmbo, mavo en de eerste drie leerjaren van havo en vwo, plus het laagste niveau van het beroepsonderwijs, vergelijkbaar met de huidige assistentenopleiding (mbo kwalificatieniveau 1).

Gezinnen met kinderen

Aantal gezinnen met kinderen als percentage van het totaal aantal gezinnen (bron: CBS).

Jongeren

Het aantal jongeren tussen 10 en 19 jaar, als percentage van de totale bevolking (bron: CBS).

Ouderen

Het aantal 65-plussers als percentage van de totale bevolking (bron: CBS).

Eenoudergezinnen

Het aantal huishoudens met kinderen en slechts één ouder in de leeftijd tussen 20 en 39 jaar, als percentage van de potentiële beroepsbevolking (bron: CBS). Mensen die in een dergelijke gezinssituatie verkeren blijken meer kans te hebben om werkloos te zijn.¹⁹

¹⁹ G.A. Marlet, M. Bosker, C.M.C.M. van Woerkens, 2008: De schaal van de stad. Stadsspecifieke kansen en problemen, en de schaal waarop ze spelen (Atlas voor gemeenten, Utrecht).

7.5 Woonklimaat

Sociale huur

Het aantal sociale huurwoningen als percentage van de woningvoorraad (bron: VROM SYSWOV).

Hoogbouw

Aandeel flats (bron: Atlas voor gemeenten).

Vooroorlogse woningen

Het percentage woningen dat is gebouwd voor 1945 (bron: VROM SYSWOV).

Omvang woningen

Gemiddelde woonoppervlakte van woningen (bron: NVM).

Winkels mode en luxe

Het aantal winkels voor mode en luxe per 1000 huishoudens (bron: Vastgoedmonitor).

Podiumkunsten

Het aantal theatervoorstellingen en concerten in de gemeente, opgesplitst in drie categorieën: theater, klassieke muziek en popmuziek. Onder de categorie theater vallen toneel, ballet, dans, cabaret, musical. Onder popmuziek vallen ook jazz, lichte muziek en wereldmuziek. Klassieke muziek bevat ook de categorie opera (bron: VSCD, VNPF, Muziek Centrum Nederland, Nederlands Uitburo). Voor het aanbod podiumkunsten is gebruikgemaakt van het aantal voorstellingen in de theaters en poppodia die aangesloten zijn bij de Vereniging voor Schouwburg- en Concertgebouwdirecteuren (VSCD), de Vereniging Nederlandse Poppodia en Festivals (VNPF) en Muziek Centrum Nederland (MCN), of die zijn opgenomen in het theaterbestand van het Theaterinstituut Nederland (TIN) en de VSCD en waarvoor de data bij de afzonderlijke instellingen verzameld zijn. Het culturele aanbod per gemeente is gecorrigeerd voor het aantal inwoners.

Culinaire kwaliteit

Het kwalitatieve aanbod van restaurants is gemeten aan de hand van het oordeel van de rapporteurs van restaurantgids *Lekker* en de Michelinigids. In

de Michelinids zijn ongeveer zeventig Nederlandse restaurants opgenomen. De restaurantgids *Lekker* presenteert jaarlijks vijfhonderd Nederlandse kwaliteitsrestaurants. Bovendien wordt uit deze vijfhonderd een top 100 samengesteld. Om tot de culinaire kwaliteitsindicator te komen hebben gemeenten per restaurant met vermelding in de *Lekker* één punt gekregen. Vermelding in de top 100 leverde één bonuspunt op, en de eerste plaats nog eens één bonuspunt (in totaal dus drie punten voor het restaurant op de eerste plaats in de *Lekker*). Elke ster in de Michelinids leverde eveneens een punt op (een restaurant met drie sterren kreeg dus drie punten, gelijk aan een eerste plaats in de *Lekker* top 100). Al die punten zijn vervolgens opgeteld, zodat feitelijk een gemiddelde is genomen van het oordeel van de *Lekker*-rapporteurs en de Michelin-rapporteurs. De score per gemeente is tot slot gedeeld door de bevolkingsomvang. De kwaliteitsindicator is zo een maat voor de dichtheid van kwaliteitsrestaurants in een bepaalde gemeente. Die indicator is uiteindelijk weergegeven als het aantal culinaire kwaliteitspunten per 50.000 inwoners.

Historische binnenstad

Als indicator voor het historische karakter van de woningvoorraad is het aantal Rijksmonumenten (bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) als percentage van de totale woningvoorraad opgenomen.

Historisch water

De aanwezigheid van historisch vaarwater (grachten) (Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed).

Nabijheid natuur

De bereikbaarheid van natuur is op een vergelijkbare manier berekend als de bereikbaarheid van banen. Het aantal banen is echter vervangen door de oppervlakte van natuurgebieden (bron: CBS, Bodemstatistiek). Onder natuur zijn bossen, duinen en heidegebieden meegerekend.

Op die manier is berekend hoeveel natuur vanuit een gemeente binnen een bepaalde tijd bereikt kan worden. Daarbij is gerekend met reistijden per auto, zonder filecorrectie, omdat ervan wordt uitgegaan dat mensen buiten de spits naar recreatiegebieden rijden. De waarderingsfunctie is gebaseerd op het werkelijke reisgedrag van mensen ten behoeve van recreatie. Die wijkt af van de tijdwaardering in het woon-werkverkeer, die werd gebruikt bij het berekenen van de bereikbaarheid van banen.

Een probleem met deze methode is dat alleen binnenlandse natuur meetelt. Daarom scoren bijvoorbeeld Limburgse gemeenten relatief laag op deze indicator. Omdat deze indicator ook deel uitmaakt van de woonaantrekkelijkheidsindex werkt die lage score ook daarin door.

Daarom is een grensdummy gemaakt (afstand tot de dichtstbijzijnde grens) als proxy voor de nabijheid van natuur, steden en andere voorzieningen over de grens. Die indicator bleek echter niet significant van invloed op de vraag naar woningen en is dan ook niet in de woonaantrekkelijkheidsindex opgenomen.

Nabijheid kust

Voor de bereikbaarheid van de zeekust is de kortste route vanuit een gemeente naar de Noordzeekust als maat genomen voor de nabijheid van zee. Reistijden en reistijdwaardering zijn conform de methode voor de nabijheid van natuur.